

UNIVERZITET U SARAJEVU
FAKULTET POLITIČKIH NAUKA
ODSJEK: SIGURNOSNE I MIROVNE STUDIJE

MOTIVI, NAMJERE I REZULTATI SAVREMENIH
HUMANITARNIH INTERVENCIJA
-Magistarski rad-

Kandidatkinja:

Emina Aščalić

Index br. 765/II SPS

Mentor:

Prof. dr. Zarije Seizović

Sarajevo, septembar 2022. godine

ODSJEK: SIGUROSNE I MIROVNE STUDIJE

MOTIVI, NAMJERE I REZULTATI SAVREMENIH
HUMANITARNIH INTERVENCIJA

-Magistarski rad-

Kandidatkinja:

Emina Aščalić

Index br. 765/II SPS

Mentor:

Prof. dr. Zarije Seizović

Sarajevo, septembar 2022. godine

SADRŽAJ

I Uvod	1
1. Teorijske osnove rada	1
2. Metodološki okvir rada	3
2.1. Predmet i obrazloženje teme	3
2.2. Predmet i problem istraživanja	4
3. Društveni ciljevi istraživanja	6
4. Hipoteze i indikatori	6
4.1. Generalna (opšta) hipoteza istraživanja	6
4.2. Pomoćne hipoteze istraživanja	7
4.3. Indikatori	7
5. Paradigma i metode istraživanja	7
5.1. Vrsta i tip istraživanja	7
5.2. Teorijsko-metodološki pravci istraživanja	7
5.3. Osnovne metode istraživanja	8
5.4. Opštenaučne metode istraživanja	8
5.5. Metode prikupljanja podataka	8
5.6. Izvori podataka	9
6. Društvena opravdanost istraživanja	9
7. Kategorijalno pojmovni i terminološki sistem	9
II Pravni kontekst: Međunarodno humanitarno pravo i humanitarne intervencije	10
1. Međunarodno humanitarno pravo	11
1.1. Međunarodno pravo ljudskih prava	11
1.2. Počeci humanitarnih intervencija	12
2. Promjene u savremenom svijetu	12
2.1. Humanitarna intervencija i povelja UN-a	12
2.2. Značaj državnog suvereniteta	13
III Savremene humanitarne intervencije	14
1. Humanitarna intervencija kao odgovornost za zaštitu	15
1.2. Humanitarne intervencije i međunarodni poredak	19

1.3. <i>Opravdanost i legalnost humanitarne intervencije</i>	20
1.4. <i>Stanje nužde</i>	21
1.5. <i>Opravdanje humanitarne intervencije posredstvom moralnog zahtjeva</i>	22
1.6. <i>Opravdanje humanitarne intervencije posredstvom motiva solidarnosti</i>	24
1.7. <i>Humanitarne intervencije i prigovori legitimnosti</i>	25
1.8. <i>Glavne suprotnosti humanitarne intervencije</i>	26
1.9. <i>Neupotreba sile u međunarodnim odnosima i referentni međunarodni dokumenti</i>	27
IV Motivi, namjere i rezultati savremenih humanitarnih intervencija kroz primjere	27
1.1. <i>Kosovo</i>	33
1.2. <i>Sijera Leone</i>	37
1.3. <i>Rat u Darfuru</i>	38
1.4. <i>Libija</i>	40
1.5. <i>Najzanemareniji sukobi u svijetu – sukobi na Maliju</i>	44
1.7. <i>Rat u Siriji</i>	48
1.8. <i>Savremene humanitarne intervencije – motivi i namjere</i>	55
1.9. <i>Rezultati savremenih humanitarnih intervencija</i>	56
V Zaključak	58
VI Bibliografija	62
VII Prilozi	65
Biografija kandidatkinje:	66
IZJAVA O AUTENTIČNOSTI RADOVA	67

Skraćenice

EU - Evropska Unija

HI – Humanitarna intervencija

ICC – International Criminal Court (Međunarodni krivični sud)

ICJ – International Court of Justice (Međunarodni sud pravde)

MHP – Međunarodno humanitarno pravo

MPLJP – Međunarodno pravo ljudskih prava

MZ – Međunarodna zajednica

NATO – Sjevernoatlanski savez

R2P – Odgovornost za zaštitu

SAD – Sjedinjene Američke Države

UN – Ujedinjeni narodi

UNDP – United Nations Development Programme (Razvojni program UN-a)

UNPROFOR – Zaštitne snage UN-a

UNSC – United Nations Security Council

VS – Vijeće sigurnosti Ujedinjenih nacija

Apstrakt

Teška kršenja ljudskih prava zahtijevala su poduzimanje vojnih akcija kao odgovora međunarodne zajednice na sprječavanje izvršenja gnusnih zločina nad ljudima. Vojne akcije se izvode na teritoriju država na kojem se upotrebljava sila i izvode se često bez saglasnosti tih država, sve sa sprječavanjem ugrožavanja ljudskih prava. Glavni fokus interesovanja su motivi, namjere, kao i rezultati tih humanitarnih intervencija. Ovaj rad je napisan kao kritička analiza. Temelji se na dosadašnjim postupcima međunarodne zajednice, u prilikama u kojima su se ove vrste intervencija pokazale nužnim radi zaštite ljudskih prava.

Ključne riječi: Međunarodna zajednica, ljudska prava, humanitarna intervencija, motivi, namjere, rezultati

Abstract

Serious human rights violations have required military action in response to the international community's response to the prevention of heinous crimes against people. Military actions are carried out on the territory of states where force is used and are carried out absolutely without the consent of those states, all with the prevention of human rights violations. The main focus of interest is the motives, intentions, as well as the results of these humanitarian interventions. This paper is written as a critical analysis. It is based on the actions of the international community where it was necessary to undertake such actions because of the protection of human rights.

Key words: International community, human rights, humanitarian intervention, motives, intentions, results

I Uvod

1. Teorijske osnove rada

Humanitarna intervencija je politički osjetljivo pitanje na koje nema jednostavnih odgovora. Ali sigurno je da nijedan legalni princip – čak ni suverenost – nikada ne može štiti zločine protiv čovječnosti. Tamo gdje se ti zločini odvijaju, a iscrpljeni su svi pokušaji da se oni zaustave nenasilnim sredstvima, VS ima moralnu dužnost da djeluje u ime međunarodne zajednice. Činjenica da ne možemo zaštititi ljude svugdje gdje je to potrebno nije opravdanje da ne činimo ništa tamo gdje možemo. Oružana intervencija mora uvijek biti posljednje sredstvo, ali pred licem masovnih ubistava to je opcija koje se ne možemo odreći. (Annan, 2000.:48)

Tokom zadnjih tridesetak godina stvoren je veoma složen obrazac angažmana međunarodne zajednice koji se tiče različitih dijelova svijeta. Oni su u mnogim predstavljali prijetnje humanitarnim katastrofama ogromnih razmjera i kao takve bile opasnost za regionalni ili čak i globalni mir i sigurnost. To je značilo stvaranje novog pristupa upravljanju krizama i vodilo je integrisanju humanitarnih, vojnih i političkih ciljeva. Postoje različita mišljenja, ali mnogi stručnjaci imaju isti zaključak, a to je da humanitarne intervencije predstavljaju trenutno najbolje sredstvo zaustavljanja sukoba i sprječavanja zločina nad civilnim stanovništvom.

„Humanitarna intervencija je uplitanje jedne države u poslove druge pomoću oružane sile, s namjerom da ta država usvoji humanitarniju politiku, obično zaštiti ljudska prava manjinskih skupina. Unatoč raspravama, takva intervencija nije prepoznata kao legalna prema Povelji UN-a. Međutim, države se i dalje oslanjaju na humanitarne razloge kao opravdanje za vojnu akciju; primjeri humanitarne intervencije uključuju invaziju Vijetnama na Kambodžu (1978.), proglašenje SAD-a, Velike Britanije, Rusije i Francuske zonom izuzeća u zraku u južnom

Iraku u nastojanju da zaštite Arape iz Shia-močvara (1992.) i vojne akcije za zaštitu muslimanskog stanovništva na Kosovu (1999).”¹

Poslije dva svjetska rata i svih dešavanja koja uključuju i prihvatanje Povelje Ujedinjenih naroda, kao i Opće povelje o pravima čovjeka ostvaren je značajan napredak. Sve te činjenice stvaraju sliku o rađanju nove političke kulture koja stavlja naglasak na važnost nacionalne i međunarodne odgovornosti kad je riječ zaštititi ljudskih prava. „Određenje pojma „humanitarna intervencija“ nije sasvim jednostavan zadatak, posebno ako se uzme u obzir da određeni broj autora ovu sintagmu vidi kao oksimoron. Ti kritičari ističu da se stavljanjem riječi „humanitarna“ ispred riječi „intervencija“ unaprijed i automatski pronalazi opravdanje za pokretanje i vođenje ratnih operacija, bez da se prethodno ispita da li je riječ o ostvarivanju nekih političkih, ekonomskih ili strateških ciljeva ili je zaista riječ o potrebama humanosti. Stavljajući semantiku na stranu, pojam „humanitarna intervencija“ pojavljuje se u naučnoj i stručnoj literaturi kao termin za upotrebu sile ili prijetnju silom iz razloga zaštite civilnog stanovništva.”² Savremene humanitarne intervencije su veoma složene iz razloga što započinju donošenjem odluka. Događaji od 11. septembra 2001. godine uticali su itekako na sve aspekte međunarodnih odnosa, pa tako i na ciljeve i motive humanitarnih intervencija. Borba protiv terorizma stavila je u centar problem takozvanih „neuspjelih“ država, gdje su kao rezultat postojale humanitarne krize koje za sobom povlače i regionalnu i globalnu nesigurnost. Novi model mirovnih misija označava i širenje uloge vojnih snaga. Od vojnih snaga se očekuje da uzimaju učešće u svim fazama i aspektima misije. To znači da su u njihovoj nadležnosti i akcija zaustavljanja sukoba, ali i nametanja mira, zaštita civila i pomoć pri izgradnji infrastrukture i političkih institucija.

Uvezanost političkih, vojnih i humanitarnih ciljeva jeste stvaranje različitih odnosa u kojim treba tražiti zajednička rješenja. Spremnost za pokretanje humanitarne vojne intervencije nije samo pitanje političke volje, nego i spremnosti i želje političkih aktera za zaustavljanjem kršenja ljudskih prava. Učešćem u intervenciji države ne pokazuju samo posvećenost nekim etičkim principima i vrijednostima, nego isto tako i snagu i stabilnost. Međutim, nemaju sve države jednake interese kad su u pitanju vojne intervencije i tu nastaju problemi. Humanitarne intervencije velikih sila obično se poduzimaju protiv onih koje oni vide kao divlje i barbarske u

¹ Harrop Martin, Hague Rod, Coparative government and politics, UK, 2003, str. 237.

² Weiss, Thomas G. - Hubert, Don, The Responsibility to Protect: Research, Bibliography, Background, International Development Research Centre, Ottawa, 2001., str. 15.

kojim situacijama se „civiliziranje” i/ili zaštita ljudskih prava koriste kao opravdanje za određene imperijalističke geopolitičke ciljeve. Iz tog razloga, velesile intervišu u drugim zemljama u ime čovječanstva, kako bi svijet oslobodile od tog „barbarstva” i oblikovale ih u skladu s njihovom političkom i ideološkom vizijom, da bi postali sposobni sarađivati sa zajednicom nacija. Što su jače imperijalne tendencije glavne sile, to više zemlja pokušava jednostrano dominirati svijetom i što se više čuje o 'legitimitetu' humanitarne intervencije, i više se humanitarizam koristi kao izgovor za napredovanje stečenih interesa. Upravo se to dešava danas, jer jasno možemo uočiti podudarnost između uspona humanitarne intervencije kao pojma i američkog imperijalnog dizajna.

Ova studija ima za cilj da se jednako bavi motivima, namjerama i na kraju rezultatima savremenih humanitarnih intervencija, kao i politikama velikih sila koje kroz savremene humanitarne intervencije postižu svoje geopolitičke ciljeve. Najbolji način da se predstavi kako, zašto i zbog čega se pokreću humanitarne intervencije prikazat će se kroz primjere humanitarnih intervencija u skorijoj prošlosti. Obzirom na složenost savremenih humanitarnih intervencija neizbježno je dotaći se čitave procedure, od procesa donošenja odluka za pokretanje intervencija, do same intervencije i na kraju ono što je intervencija rezultirala. Rad crpi podatke iz najvažnijih primarnih izvora o humanitarnim intervencijama, UN dokumenti, odnosno rezolucije i izvještaji. Proučavani su također i sekundarni izvori.

2. Metodološki okvir rada

2.1. Predmet i obrazloženje teme

Humanitarna intervencija kao fenomen nije novijeg datuma, ali u savremeno doba je još uvijek koncept oko kojeg se međunarodna zajednica ne slaže. Ako imamo na umu vrlo veliku važnost koju savremena svjetska zajednica pridaje zaštiti ljudskih prava, onda se savremenoj humanitarnoj intervenciji pristupa kao dužnosti pružanja zaštite i pomoći. Definiranje pojma humanitarne intervencije i dalje je veoma težak zadatak. Često mnogi autori kažu kako stavljanje riječi „humanitarna” ispred riječi „intervencija” automatski daje opravdanje za vojnu

intervenciju, mada ona ustvari može imati totalno druge namjere i ciljeve. Dužnost pružanja zaštite je dužnost prevencije posljedica koje mogu dovesti do teških humanitarnih katastrofa. Wil Verwey klasično je definirao humanitarnu intervenciju kao *prijetnju ili upotrebu sile ... s jedinom svrhom sprječavanja ili zaustavljanja ozbiljnog kršenja ljudskih prava*.³ Pišući početkom 1990., Verwey je smatrao da nije bilo zaista istinskih humanitarnih intervencija, jer su prethodne intervencije gotovo uvijek bile motivisane nehumanitarnom zabrinutošću. Iz toga proizlazi da se takve intervencije ne mogu smatrati humanitarnim i legitimnim, jer se humanitarni argumenti samo koriste za opravdanje djela koja su sve, samo ne pravedna. Mortimer Sellers drži da humanitarna intervencija „nije zabranjena međunarodna intervencija (u pravnom smislu) jer se ne proteže u područje zaštićenih državnih poslova.”⁴ „U izvještaju Međunarodne komisije o intervenciji i državnoj suverenosti (International Commission on Intervention and State Sovereignty)”⁵ pod nazivom „The Responsibility to Protect“ (Dužnost pružanja zaštite), kojom su predsjedali Gareth Evans i Mohamed Sahnoun, navode se tri elementa kao specifične dužnosti. To je dužnost prevencije (*responsibility to prevent*), shvaćene kao djelovanje radi uklanjanja korijena krize i izravnih uzroka unutarnjih sukoba koji predstavljaju opasnost za stanovništvo; dužnost reagiranja (*responsibility to react*), shvaćene kao djelovanje nakon iscrpljivanja svih preventivnih opcija odgovarajućim mjerama, bilo vojnim, bilo kakvim drugim, u situacijama u kojima ljudske potrebe zahtijevaju pozornost i dužnost ponovne izgradnje (*responsibility to rebuild*), shvaćene kao pružanje pune pomoći, nakon vojne intervencije, u oporavku, izgradnji i stvaranju dobrih odnosa, imajući u vidu uzroke koji su doveli do intervencije.”⁶

2.2. Predmet i problem istraživanja

³ Verwey Will, *Humanitarian intervention in the 1990 and beyond*, London 1992, str. 114.

⁴ Sellers, Mortimer, *The Legitimacy of Humanitarian Intervention Under International Law*, *International Legal Theory*, 7, 2001., str. 75.

⁵ Komisija (ICISS) je osnovana na prijedlog Vlade Kraljevine Kanade u septembru 2000., kao neovisno tijelo sa zadaćom da ispita pitanja intervencije radi zaštite ljudskih prava i suverenosti država; tj. da pokuša dosegnuti globalni politički konsezus za stvaranje sistema djelovanja u okviru Ujedinjenih naroda.

⁶ Evans, Gareth - Sahnoun, Mohamed, *International Commission on Intervention and State Sovereignty Report: Responsibility to Protect*, *International Development Research Centre*, Ottawa, 2001., para 1.36, 2.28, 2.29.

Humanitarna intervencija, kako joj samo ime kaže, prvenstveno bi trebala da ima humanitarni cilj. Međutim, stvarnost je nešto drugačija. Često međunarodnoj zajednici ne preostaje ništa da riješi neku situaciju, osim da upotrijebi silu. Glavni problem zbog kojeg dolazi do razmatranja poduzimanja humanitarne intervencije je zaštita osnovnih ljudskih prava. Dešavanja od 11. septembra 2001. godine su posebno oživjela pitanje humanitarne intervencije. Osim ovog, humanitarna intervencija se vezuje i za druga događanja i područja, a to su: Jugoslavija, Irak, Liberija, Ruanda, Somalija, Haiti, Istočni Timor, Sierra Leone i Kosovo. Shodno svemu navedenom, predmet istraživanja ovog rada jesu motivi, odnosno razlozi koji dovode do pokretanja savremenih humanitarnih intervencija, ali također i njihovi rezultati.

Operacionalno određenje predmeta istraživanja

- 1. Uslovi zbivanja:** Uslovi zbivanja u ovom radu odnose se na pravni i moralni okvir opravdanosti i zakonitosti savremenih humanitarnih intervencija.
- 2. Subjekti zbivanja:** Prema predmetu i problemu, kod ovog istraživanja postoje tri skupine subjekata humanitarnih intervencija. To su prvenstveno oni od kojih zavisi donošenje odluka, ali i upotreba vojne sile. Druga skupina obuhvata subjekte protiv kojih se ta sila upotrebljava, sa ciljem da se spase civili, a civili pripadaju trećoj skupini subjekata humanitarnih intervencija. Prvu i drugu skupinu čini Vijeće sigurnosti Organizacije Ujedinjenih naroda, NATO, kao i međunarodna zajednica, te državni i nedržavni akteri, terorističke grupe, paravojne formacije itd.
- 3. Motivi, interesi i ciljevi aktera:** Sve navedeno se tiče samo subjekata i nikoga više, odnose se na zaštitu osnovnih ljudskih prava uz primjenu sile, ali naravno nikako ne treba isključiti ni skrivene motive koji mogu biti prisutni, a mogu ih pravdati humanitarnim ciljevima.
- 4. Aktivnosti aktera:** Tu se podrazumijevaju sve aktivnosti koje prva skupina subjekata sprovodi kako bi došlo do ostvarenja glavnog cilja, a glavni cilj je naravno da se zaustavi kršenje osnovnih ljudskih prava. Te aktivnosti su detaljno obrađene u dokumentima vezanim za pitanje humanitarnih intervencija.
- 5. Korištenje metoda i sredstava:** Metode i sredstva su propisani različitim zakonima, tipa Povelje Ujedinjenih Naroda i odredbama međunarodnog prava.

6. Efekti djelovanja aktera: Efekti mogu biti naravno i pozitivni, ali i negativni. Pozitivni u smislu da sprječavaju kršenje osnovnih ljudskih prava, a negativni na način da mogu nanijeti štetu korištenjem vojne sile.

Vremensko određenje predmeta istraživanja: Vremenska odrednica podrazumijeva period nakon Hladnog rata, ali je neizbježno dotaknuti se i humanitarnih intervencija s kraja prošlog stoljeća, kao i onih koje su se dogodile u 21. stoljeću.

Prostorno određenje predmeta istraživanja: Istraživanje obuhvata globalni nivo.

Disciplinarno određenje predmeta istraživanja: Ovo istraživanje je interdisciplinarno.

3. Društveni ciljevi istraživanja

Društveni cilj ovog istraživanja je na prvom mjestu informisanje o samom značaju humanitarnih intervencija, onome što ih potiče, kao i o onome što je rezultat poduzimanja humanitarnih intervencija. Stečena znanja o humanitarnim intervencijama također se mogu iskoristiti i u praksi. Društveni cilj istraživanja se ogleda i u podizanju svijesti o humanitarnim intervencijama jer one kao takve štite osnovna ljudska prava.

4. Hipoteze i indikatori

4.1. Generalna (opšta) hipoteza istraživanja

Hipotetički dio istraživanja čine:

- Generalna hipoteza
- Motivi i namjere savremene humanitarne intervencije često su mnogo dublji i drugačiji od onoga što se prezentira svjetskoj javnosti, pa je osnovni deklaratorni cilj za poduzimanje ovih intervencija zaštita ljudskih prava – u stvari samo nominalna legitimacija za poduzimanje imperijalističkih ratova.

4.2. Pomoćne hipoteze istraživanja

- Poslije hladnoratovskog operativnog okruženja došlo je do značajnog porasta intervencija za koje se tvrdi da su humanitarne, ali se sve ne kvalifikuju prema principima legalnosti i legitimnosti.
- Savremena humanitarna intervencija se u 21. stoljeću treba upotrebljavati samo u slučaju krajnje nužde.
- Da bi došlo do humanitarne intervencije interesi i stavovi UN-a moraju se poklapati sa stavovima interesima i regionalnih organizacija, ali i međunarodne zajednice.
- Rezultati humanitarnih intervencija često ne budu kao što se očekivalo i težilo.

4.3. Indikatori

Indikatori u ovom istraživačkom radu će biti knjige, članci, naučno-istraživački radovi o motivima, namjerama i rezultatima savremenih humanitarnih intervencija, kao i zakonski i podzakonski akti, ali i iskazi i evaluacije svih humanitarnih intervencija koje su bile poduzete do sada.

5. Paradigma i metode istraživanja

5.1. Vrsta i tip istraživanja

Ovaj rad sadrži uglavnom istraživanje teorijskog karaktera.

5.2. Teorijsko-metodološki pravci istraživanja

Rad se oslanja na naredne pravce: aksiologizam, pozitivizam i dijalektički pravac, zato je riječ o integralno sintetičkom pristupu.

5.3. Osnovne metode istraživanja

Kod istraživanja za potrebe pisanja ovog rada koristit će se metode naučnog saznanja. Korištenje analitičkih metoda je primijenjeno u početnim fazama, dok je u završnoj fazi naglasak na sintetičkim metodama.

5.4. Opštenaučne metode istraživanja

Kao što je prethodno navedeno, ovdje je riječ o istraživanju koje je uglavnom teorijskog karaktera. One opštenaučne metode koje imamo ovdje su komparativna metoda, hipotetičko-deduktivna metoda, analitičko-deduktivna metoda i aksiomska metoda.

- *Hipotetičko-deduktivna metoda* analizirat će postavljene hipoteze
- *Analitičko-deduktivna metoda* pomaže kod analiziranja samih humanitarnih intervencija, njihovim motivima, kao i rezultatima
- *Komparativna metoda* će pomoći kad je riječ o poređenju humanitarnih intervencija koje su se dogodile ranije, u usporedbi sa savremenim humanitarnim intervencijama

5.5. Metode prikupljanja podataka

Ono što je korišteno u ovom istraživanju jeste metoda analize sadržaja i metoda ispitivanja.

- *Analiza sadržaja* podrazumijeva metod prikupljanja podataka. U ovom radu koristit će sljedeće dokumente: Povelju Ujedinjenih naroda, različite rezolucije Organizacije Ujedinjenih naroda, te ostale relevantne dokumente koji se bave fenomenom humanitarnih intervencija. Ovaj rad se bazira na kvalitativnoj analizi.

- *Metoda ispitivanja* koja će se koristiti je intervju koji ću pokušati obaviti sa stručnjacima iz MHP.

5.6. Izvori podataka

Glavni izvor jeste literatura koja pokriva područje iz oblasti humanitarnih intervencija, te izvori koji se odnose na konkretne intervencije koje su poduzete do momenta sačinjavanja ovog rada.

6. Društvena opravdanost istraživanja

1. Društvena opravdanost istraživanja na ovu temu proizilazi iz savremenih i teorijskih saznanja koja bi mogli da koriste stručnjaci koji se bave analizom ovog fenomena, a sve u svrhu unapređivanja mira na globalnom nivou, kao i zaštiti osnovnih ljudskih prava.

7. Kategorijalno pojmovni i terminološki sistem⁷

U ovom radu biće definisani oni pojmovi koji su značajni za ovaj rad, a navedeni su i u samom naslovu, kao i drugi važni pojmovi. Riječ je o sljedećim pojmovima:

- **Humanitarna intervencija** predstavlja „mješanje jedne države u stvari druge, putem oružane sile s namjerom da ta država usvoji više humanitarne politike, obično radi zaštite ljudskih prava manjinskih grupa. Uprkos raspravama, takva intervencija nije priznata kao legalna prema UN-u Povelji.”⁸
- **Ljudska prava** predstavljaju ona prava i slobode na koje svako ljudsko biće ima pravo. „Zaštita od kršenja ovih prava od strane države (uključujući državu čiji je državljanin žrtva) može u nekim slučajevima biti izvršena u međunarodnom zakonu. Ponekad se

⁷ Definisanje važnih pojmova rađeno je uz pomoć raznih rječnika, kao i literature navedene u bibliografiji.

⁸ A team of academic and practicing lawyers, Oxford dictionary of Law, Oxford University press, 2003., str.237.

sugeriše da su ljudska prava (ili neka od njih) takva fundamentalno da čine dio prirodnog zakona, ali većina njih je najbolja smatra se dijelom ugovornog prava.”⁹

- **Međunarodno humanitarno pravo** prema definiciji Međunarodnog odbora Crvenog križa, najveće humanitarne organizacije na svijetu glasi: „Međunarodno humanitarno pravo je grana međunarodnog prava koje upravlja odnosima među državama. Cilj mu je zaštititi osobe koje više ne učestvuju u sukobima, ranjene i bolesne, zatvorenike i civile, i definisati prava i obaveze zaraćenih strana u provođenju neprijateljskih radnji.”¹⁰
- **Međunarodna zajednica** je dosta širok pojam. Naravno mnogi teoretičari ga različito definiraju, pa tako npr. Sadako Ogata¹¹ smatra da je međunarodna zajednica vrsta virtualne zajednice i ona kao takva predstavlja potencijalni izvor moći.
- **Suverenitet** (fr. Souverian – nosilac vrhovne vlasti, neprikosnoveni, neograničeni vladar) neprikosnovena vlast na teritoriji jedne države.

II Pravni kontekst: Međunarodno humanitarno pravo i humanitarne intervencije

Nitko ne može jamčiti uspjeh u ratu; može ga samo zaslužiti.

Winston
Churchill

Da bismo mogli uopšte govoriti o humanitarnim intervencijama, potrebno je prvenstveno da se razradi međunarodno humanitarno pravo (MHP) i međunarodno pravo ljudskih prava (MPLJP). Razlika između ove dvije vrste prava je u tome što MPLJP se može primijeniti u svim okolnostima, dok MHP samo kada je riječ o oružanim sukobima.

⁹ A team of academic and practicing lawyers, Oxford dictionary of Law, Oxford University press, 2003., str.237.

¹⁰ International Committee of the Red Cross (ICRC). War and international humanitarian law. URL: <https://www.icrc.org/eng/war-and-law/overview-war-and-law.htm> (15.05.2022).

¹¹ Bivši Visoki komesar UN-a za izbjeglice.

1. Međunarodno humanitarno pravo

Odavno se težilo tome da se na neki način zaštite pojedinci od ratova. Za međunarodno humanitarno pravo može se reći i pored mnogih definicija da je to skupina pravila koja su uređena Ženevskim i Haškim konvencijama, sudskom praksom i međunarodnim običajnim pravom. MHP uređuje odnose između država, ali također i štiti osobe koje više ne uzimaju učešće ili uopšte nisu učestvovala u sukobima, ranjene i bolesne, zatvorenike i civile. Najveći značaj u humanizaciji ratova postignut je Haškim i Ženevskim konvencijama. Početke humanitarnog prava možemo pronaći još u antičkom dobu. Najveći razlog za nastanak MHP bile su patnje koje su izazivali ratovi vođeni kroz historiju. Kroz vrijeme su se razvijala i prava MHP. Prvi temelji za današnje moderno MHP su bili prvi pokreti za kodifikaciju ratnog prava.

Međunarodno humanitarno pravo se kao takvo primjenjuje samo u oružanim sukobima. Ono reguliše pravila u ratu. U sukobima je neophodno da se razlikuju borci i civili radi njihove zaštite, kao i zaštite civilne imovine. Ono za šta se međunarodno humanitarno pravo zalaže jeste da se poštuju pravila jer u slučaju kršenja došlo bi do ogromnih stradanja civila, ali također i zabranjuje nanošenje patnje onima koji su se predali u borbi ili su ranjeni, bolesni i slično.

1.1. Međunarodno pravo ljudskih prava

Međunarodno pravo ljudskih prava je „pravo koje se bavi zaštitom pojedinaca i grupa od akata vlada koje krše njihova međunarodno zajamčena prava, kao i unaprjeđivanjem tih prava.”¹² Jedan od dokumenata za koje možemo reći da je najpopularniji kad je u pitanju MPLJP jeste Univerzalna deklaracija o ljudskim pravima. Ona je usvojena 1948. godine i smatra se najvažnijim dokumentom kad su ljudska prava u pitanju. Po članu 3 ove Deklaracije svako ima pravo na život, slobodu i vlastitu sigurnost. Postoji još mnogo konvencija koje poboljšavaju zaštitu ljudskih prava kao što su Međunarodna konvencija o ukidanju svih oblika rasne diskriminacije (1965), Konvencija o ukidanju svih oblika diskriminacije žena (1979), Konvencija

¹² Seizović Zarije, „Međunarodno humanitarno pravo“, Sarajevo 2016., str.115.

o sprječavanju mučenja i neljudskog ili ponižavajućeg postupanja ili kažnjavnja (1984), Međunarodna konvencija za zaštitu svih osoba od prisilnog nestanka (2006) i sl.

1.2. Počeci humanitarnih intervencija

Ako pogledamo unazad kroz historiju, možemo vidjeti da humanitarne intervencije još sežu iz perioda spisa Svetog Augustina iz 5. stoljeća i Svetog Tomasa Augustina iz 13. stoljeća. Nešto kasnije, u 16. i 17. stoljeću tu su Francisco de Vitoria i Hugo Grotius. Još odavno postojao je odnos vladar-podanik, kao i dužnost suverene države da zaštiti svoje građane. Ipak, mnoge države su upotrebljavale teror protiv svojih građana. To je postao najveći problem na političkoj sceni u tom periodu. U periodu 18. i 19. stoljeća kada se pojavio politički liberalizam, došlo je i do uspostave prvih ustavnih demokratija, te je i pravo na humanitarne intervencije postalo veće. Nažalost, početkom 20. stoljeća broj humanitarnih intervencija je u značajnom padu, a sve zbog činjenice da su željeli da se upotreba sile u međunarodnim odnosima stavi van pravne opravdanosti, a rat da se totalno zabrani. Također su željeli da se preispituju osnove humanitarnih intervencija, što je značajno doprinjelo njihovom padu.

2. Promjene u savremenom svijetu

Završetkom Hladnog rata došlo je do mnogih promjena, kako u međunarodnim odnosima u svijetu, tako i u promjenama u sferi društvenih i ekonomskih odnosa. Nove države su dosta nestabilnije i slabije. Međutim, nije riječ samo o takvim promjenama, nego se promijenio i način vođenja ratova u svijetu. Više ne ratuju samo profesionalni vojnici, nego su u pitanju ratovi između državnih i nedržavnih aktera. Ove promjene su itekako doprinijele većim sigurnosnim rizicima. Humanitarna intervencija danas je najteži test za međunarodnu zajednicu, za Ujedinjene nacije posebno.

2.1. Humanitarna intervencija i povelja UN-a

„Prvi cilj UN povelje u članu 1. jeste isticanje održavanja međunarodnog mira i bezbjednosti.”¹³
„U slučaju prijetnje miru UN može i mora preduzeti aktivnosti predviđene glavom VII Povelje UN, koja se odnosi na prinudne mjere UN u očuvanju međunarodnog mira i bezbjednosti, odnosno, na akcije u slučaju prijetnje miru, povrede mira i akata agresije.”¹⁴

Što se tiče inicijativa za pokretanje akcije UN-a, kad je riječ o održavanju međunarodnog mira i sigurnosti, ona može biti pokrenuta od jedne od strana u sporu, od svake članice UN, od generalnog sekretara UN, od SB i Generalne skupštine UN. Jedino ograničenje za djelovanja UN utemeljeno je odredbom čl. 2. stav 7. Povelje, prema kome one nisu ovlaštene da se mješaju u pitanja koja po svojoj prirodi spadaju u unutrašnju nadležnost svake države.¹⁵

Član 42. Povelje UN, koji spominje mjeru upotrebe sile, Savjet bezbjednosti koristi u slučaju samo kada su sve prethodne mjere za mirno rješavanje sporova, predviđene glavom VI, iscrpljene i nisu imale nikakve rezultate. Povelja UN je donesena sa namjerom da se eliminiše rat, ali i nasilje. Nažalost, u praksi, primjena odredbi ove Povelje ima dosta nedostataka. Razlozi tome su uglavnom politički. Velike razlike u pravno-teorijskom pristupu humanitarnim krizama, ali velikim dijelom i problem koje servira međunarodna zajednica (nepravovremenost i sl.), dokaz su da su problemi oko primjenjivanja humanitarne intervencije različite prirode.

2.2. Značaj državnog suvereniteta

Suverenitet je temelj Povelje Ujedinjenih Naroda (1945). Kako i sama Povelja UN kaže sve njene članice imaju suverenu jednakost, što znači da je zabranjeno miješanje jedne, u unutarnje poslove one druge države. Državni suverenitet je ranije bio promatran iz ugla vladara, dok u današnje vrijeme to je iz ugla naroda. Veoma je teško kada dođe do sukobljavanja dva koncepta, kao što je koncept ljudske sigurnosti i državnog suvereniteta.

„Osnovni smisao razlikovanja pravednog i nepravednog rata je pokušaj da se sačuva princip neintervencije, odnosno da se spriječi primjena oružane sile jedne države nad drugom i da se

¹³ Tekst povelje UN-a.

¹⁴ Ibidem, Chapter VII.

¹⁵ Ibidem, Chapter I, Article 2.

zaštite suverenost i teritorijalni integritet država. Teorija pravednog rata se nalazi i u osnovi savremenog međunarodnog prava i, u skladu s njom, opravdano je ući u rat kada su zadovoljeni izvjesni zahtjevi od kojih je na prvom mjestu pravedan povod. Odbrana od spoljašnjeg neprijatelja je, recimo, pravedan povod za ulazak u rat. Međutim, šta činiti kada država ne ispunjava obaveze na osnovu kojih stiče pravo na suverenitet, a to su situacije u kojima nije u stanju da zaštiti osnovna prava svojih građana, kao što je pravo na život, ili kada, što je još gore, sistematski i masovno krši ova prava? Ovo je jedan od glavnih etičkih argumenata kojim se pravda ograničavanje suvereniteta i otvara mogućnost za humanitarnu intervenciju.”¹⁶

Bez sumnje, možemo reći da kršenje ljudskih prava, genocid ili diskriminacija na bilo kojoj osnovi podrazumijeva i kršenje suvereniteta, jer je tada intervencija neophodna. Znamo da je humanitarna intervencija uvijek tema na koju se gleda iz različitih uglova, ali na primjerima iz Afganistana, Iraka, Sudana, Somalije, Ruande, Bosne i Hercegovine, Libije, Sirije, Malija, vidimo da su interesi ustvari glavni elementi kada je upitno da li će doći do intervencije i zaštite ljudskih prava.

III Savremene humanitarne intervencije

*Ono što razboritim suverenima i dobrim
generalima omogućuje da izvrši napad i osvajanja, da
postignu ciljeve koje obični ljudi ne mogu, to je prethodno saznanje.
Sun Tzu*

Na pristup humanitarnoj intervenciji u drugoj polovini 20. stoljeća značajno su uticale dvije stvari, odnosno dva događaja. To su proces dekolonizacije, ali i raspadanje nekih država nakon Hladnog rata na istoku Evrope. Kao rezultat ovih događaja, dolazilo je do pojave novonastalih država, koje su totalno drugačije od prethodnih. Sa njihovom pojavom, javili su se i problemi njihove slabosti, odnosno slabosti njihovog unutarnjeg uređenja. Pojavom demokratizacije,

¹⁶ <https://www.danas.rs/nedelja/eticke-granice-suvereniteta-2/> (15.05.2022).

privođenjem kraju hladnog rata, ono što je dobilo na većem značaju je zaštita ljudskih prava. Velikom broju zajednica koje su sačinjavale manjine ovo je bio vjetar u leđa da se pokušaju osamostaliti. Tada vladajuće elite nekih država dolaze na scenu i pokušavaju spriječiti te težnje ka separaciji, što često pređe norme političkih sukoba i postaju obilježja zločina.

Nameće se pitanje, šta ako se desi da vladajuća elita jedne države koristi suverenitet, pa se počne ponašati nasilnički prema svom narodu? Da li onda treba uopšte takva država da bude zaštićena pravilima suvereniteta i neintervencije? Može se primijetiti da se između zaštite ljudskih prava (koji su ujedno motivi humanitarne intervencije), i principa koji su utvrđeni međunarodnim odnosima, ipak postoji razlika koja ima uticaj da u pristupima humanitarnoj intervenciji nema jedinstvene pravne doktrine. Humanitarna intervencija je u današnjem vremenu najteži test međunarodne zajednice.

1. Humanitarna intervencija kao odgovornost za zaštitu

Nema sumnje da su u prošlosti i problemi oko preduzimanja humanitarne intervencije bili aktuelni u međunarodnoj zajednici, ali ne samo što se tiče njenog preduzimanja, nego i pravnog aspekta. Ujedinjeni narodi (UN) osnovani su 1945. godine kako bi spriječili sukobe među državama, ali s završetkom Hladnog rata, međudržavna agresija uveliko je ustupila mjesto ratu i nasilju unutar, a ne između država. Kada je tokom 1990-ih izbio užasno nasilje unutar granica zemalja kao što su Somalija, Ruanda i bivša Jugoslavija, svijet je bio loše pripremljen za djelovanje i bio je paraliziran neslaganjem oko granica nacionalnog suvereniteta.

Tokom 1990-ih UN je bio duboko podijeljen između onih koji su insistirali na pravu na humanitarnu intervenciju, i onih koji su takvu doktrinu smatrali neobranjivim narušavanjem nacionalnog suvereniteta. Tada je Kofi Annan upozorio da UN riskira diskreditaciju ako ne odgovori na katastrofe poput Ruande i Srebrenice, te je izazvao države članice da se dogovore oko pravnog i političkog okvira za kolektivno međunarodno djelovanje.

Godine 1999. neuspjeh Vijeća sigurnosti UN-a (UNSC) da odobri akciju za zaustavljanje etničkog čišćenja na Kosovu isprovocirao je NATO da samostalno započne zračno bombardovanje. To je duboko podijelilo međunarodnu zajednicu, dovodeći u sukob one koji su

osudili intervenciju kao nezakonitu, protiv drugih koji su tvrdili da je zakonitost manje važna od moralnog imperativa za spašavanje života. Ovaj zastoj podrazumijevao je par neugodnih izbora: ili su države mogle pasivno stajati po strani i dopustiti masovna ubijanja kako bi striktno očuvale slovo međunarodnog prava, ili su mogle zaobići Povelju UN-a i jednostrano provesti čin rata iz humanitarnih razloga.

Formiranje komisije u organizaciji kanadske Vlade čiji su članovi različiti pravni, politički i vojni eksperti iz različitih zemalja rezultiralo je izradom studije u decembru 2001. godine – Izvještaj generalnom sekretaru UN po pitanju međunarodnog prava i opravdanosti korištenja sile u humanitarnim intervencijama poznatu pod nazivom “Odgovornost za zaštitu” (*The Responsibility to Protect*¹⁷). R2P propisuje tri stupa odgovornosti. Prvi stup podrazumijeva da svaka država ima odgovornost zaštititi svoje stanovništvo od četiri masovna zločina: genocid, ratni zločini, zločini protiv čovječnosti i etničko čišćenje. Drugi stup podrazumijeva da šira međunarodna zajednica ima odgovornost poticati i pomoći pojedinačnim državama u ispunjavanju te odgovornosti. Na kraju, treći stup podrazumijeva da ako država očito ne uspijeva zaštititi svoje stanovništvo, međunarodna zajednica mora biti spremna poduzeti odgovarajuće kolektivne mjere, na pravi i odlučan način i u skladu s Poveljom UN-a. Glavna tačka neslaganja u vezi s R2P-om povezana je s određenim aspektom 3. stupa: korištenjem prisilne sile za zaštitu civila. Iako je ovo samo jedna od mnogih različitih politika u ovom stupu, dobiva mnogo pažnje i najčešće se pogrešno shvata da se izjednačava s humanitarnom intervencijom.

Legitimna upotreba vojne sile ima niz ograničenja i mora imati opravdan razlog, što znači da država mora očito propustiti da ispuni svoju odgovornost zaštite civila od masovnih zločina, kako bi upotreba sile bila opravdana, a razlog mora biti propisno odobren od Vijeća sigurnosti, treba ga koristiti tek nakon što se iscrpe sve dostupne nenasilne mogućnosti, pretrpjeti što manje nasilja, učiniti više koristi nego štete, i imaju razumne šanse za uspjeh. Izvještaj Međunarodne komisije za intervenciju i državni suverenitet (ICISS) iz 2001. formuliše alternativno načelo odgovornosti za zaštitu, fokusirajući se ne na pravno ili moralno “pravo” stranaca na intervenciju, već na odgovornost svih država da štite ljudi u opasnosti. Svjetski summit UN-a

¹⁷ “The Responsibility to Protect”, in: Report The International Commission on Intervention and State Sovereignty (ICISS), International Development Research Center, Ottawa, Canada, 2001.

2005. jednoglasno je prihvatio njihovu odgovornost za zaštitu stanovništva od genocida, ratnih zločina, etničkog čišćenja i zločina protiv čovječnosti.

Koncept odgovornosti za zaštitu (R2P) nastojao se suočiti i s tragedijom u Ruandi i s kosovskom dilemom, propisujući da države imaju obavezu zaštititi svoje građane od masovnih zločina, te da će im međunarodna zajednica pomoći u tome, kao i da je međunarodna zajednica dužna djelovati ako država očigledno ne ispunjava svoje obaveze.

R2P nastoji osigurati da međunarodna zajednica nikada više ne propusti djelovati, suočena s genocidom, etničkim čišćenjem, ratnim zločinima i zločinima protiv čovječnosti. Prihvatanjem kolektivne odgovornosti za zaštitu, međunarodna zajednica dala je svečano obećanje koje ne može zanemariti tek tako.

U fokusu R2P je načelo da države moraju djelovati kako bi spriječile masovne zločine i zaštitile sve populacije od rizika povezanih s njihovom pojavom. Kada države nemaju kapacitet za poduzimanje takvih mjera, međunarodna zajednica ima odgovornost pružiti pomoć u tome. Središnja je ideja da bi zabrinuti autsajderi trebali pomoći državama da spriječe te grube zlopotrebe putem onoga što Ishodni dokument Svjetskog samita opisuje kao "diplomatska, humanitarna i druga mirna sredstva". To uključuje jačanje državnih kapaciteta kroz pomoć, reformu vladavine prava i izgradnju uključivih političkih institucija ili, kada se nasilje čini neizbježnim, putem izravnog posredovanja.

Tek kada su takva sredstva bila jasno i vidljivo neuspješna, međunarodna zajednica bi se, djelujući kroz Vijeće sigurnosti UN-a, trebala obratiti mjerama prisile. To bi moglo uključivati mjere kao što su sankcije, embargo na oružje ili prijetnja upućivanjem počinitelja na ICC. Ako miroljubivi načini budu neadekvatni, a država očito ne uspijeva ili ne želi zaštititi svoje stanovništvo, tada bi – i samo tada – Vijeće sigurnosti UN-a razmotrilo upotrebu vojne sile. Kritičari R2P-a inzistiraju na tome da se on nikada neće primijeniti na velike sile, te ga stoga potkopava nedosljednost. Međutim, R2P nameće obaveze svim državama članicama UN-a da spriječe masovne zločine.

R2P pokriva zločine koji se događaju bilo gdje u svijetu, bez obzira na status počinitelja. S obzirom na to da moćnije države imaju daleko veći kapacitet za pružanje pomoći i daleko veći gospodarski, diplomatski, logistički i vojni kapacitet, njihova je odgovornost za odgovor i

reakciju na masovne zločine zaista veća. R2P se u osnovi odnosi na zaštitu slabih (onih koji su podvrgnuti masovnim zločinima), od nesavjesne zloupotrebe ovlasti.

Slika 1.; Protesti protiv vojnog udara u Mianmaru i pozivanje na intervenciju (izvor: <https://www.lowyinstitute.org/the-interpret/r2p-idea-whose-time-never-comes> , datum pristupa 20.05.2022.)

Postoje tri glavna izazova dok se nastavlja premještanje R2P iz teorije u praksu. Prvi je konceptualni – kako bi se osiguralo da se opseg i granice norme kako je evoluirala dobro razumiju u svim dijelovima svijeta. Kako se pojavljuju nove, rizične situacije masovnih zvjerstava, mora postojati širok međunarodni konsenzus o tome kako reagirati u kontekstu R2P-a. Drugi izazov je institucionalni. Potrebno je osigurati da vlade i međuvladine organizacije imaju na raspolaganju svu diplomatsku, civilnu i, u krajnjoj nuždi, vojnu sposobnost potrebnu kako bi se osiguralo učinkovito, rano upozoravanje i pravodobno djelovanje. Potrebne su nam međunarodne institucije s kapacitetom da pruže bitnu pomoć onim zemljama kojima je potrebna i ljudima kojima je očajnički potrebna zaštita.

Od 2005. godine neke su vlade poduzele važne korake prema provedbi R2P-a u zemlji, uključujući imenovanje nacionalne kontakt tačke za R2P. Nacionalna kontaktna tačka za R2P visoki je državni dužnosnik, koji olakšava domaće mehanizme za prevenciju zločina. R2P kontaktne tačke također sudjeluju u međunarodnoj saradnji, učešćem u Globalnoj mreži R2P žarišnih tačaka. Od januara 2021., 61 država članica i dvije regionalne organizacije, Europska unija i Organizacija američkih država, imenovala su žarišnu tačku za R2P.

Treći izazov je politički. U svakom slučaju gdje su se zločini dogodili i R2P se pozivao od 2005., razlika između uspjeha (Kenija, Gambija, Obala Bjelokosti, itd.), i neuspjeha (Sirija, Mianmar, itd.), ovisi o političkom vodstvu i pravovremenom djelovanju UNSC-a, radeći s predanom regionalnom organizacijom. Moramo osigurati da kad god, i gdje god prijete zločini, međunarodni donositelji odluka budu potrebni potrebnim obavezama. To znači postojanje sporazumnih međunarodnih aranžmana za učinkovitu mobilizaciju, i vlada i civilnog društva. Također zahtijeva da postoji dosljednost u primjeni R2P.

Međunarodna zajednica i dalje će se suočavati s poteškoćama u suočavanju s masovnim zločinima. Krize koje prijete ljudskoj sigurnosti nastavljaju se javljati, a s njima i rasprave o najprikladnijem odgovoru. Ali R2P ostaje najbolja nada za one koji teže svijetu bez genocida, ratnih zločina, etničkog čišćenja i zločina protiv čovječnosti. R2P predstavlja potencijalni historijski kraj nekažnjivosti, nepravde i nedjelovanja.

Glavna država za kreiranje dokumenta bila je Kanada. Na početku, R2P nije bio posebno fokusiran ni na jedan zločin. Poslije World Summit Outcome Document (2005), zločini su definirani kao genocidi, etničko čišćenje i sl. Odgovornost za zaštitu se temelji na dvije glavne riječi koje daju značenje ovom konceptu, a to su odgovornost i zaštita. Kad je riječ o stavovima kome dati prednost – suverenitetu nacija ili zaštiti ljudskih prava, članovi ICISS su se opredijelili da je ipak prioritet na ljudskim pravima.

1.2. Humanitarne intervencije i međunarodni poredak

„Argumenti na strani poretka proizilaze iz shvatanja da je prirodno stanje odnosa u međunarodnom društvu stanje anarhije.”¹⁸ Kada se utvrde određeni principi i pravila ponašanja, tek tada se u međusobnim odnosima međunarodnih subjekata može stvarati međunarodni poredak. On kao takav daje političku, pravnu i moralnu snagu MZ. Tako da je ključno poštovanje utvrđenog poretka da bi postojalo normalno funkcionisanje međunarodne zajednice. „Eksperti Instituta za međunarodne odnose Danske smatraju da je državni suverenitet još uvijek kamen temeljac međunarodnog prava i političkog poretka, ali ukazuju i na snažno prisutne tendencije promjene klasične percepcije suvereniteta u pravcu da poziv država na pravo suvereniteta sve više zavisi od uvjerljivog poštovanja ljudskih prava.”¹⁹

Kroz četiri stoljeća forma je ostala ista, suverenitet je redefinisano. Promjena se odnosi i na neka prava država koja su do nedavno smatrana neprikosnovenim, ona su prebačena na organizacije kojim su države pristupile. Kakva je praksa bila do sada, za određivanje uslova za humanitarnu intervenciju uglavnom su uzmana u obzir ljudska prava koja su propisana na međunarodnom nivou. Često ovaj način postavlja pitanje objektivnosti, posebno ako je riječ o masovnoj povredi ljudskih prava do koje je došlo u unutrašnjosti teritorije neke od velikih sila. U tom slučaju bi se uslovi za pokretanje humanitarne intervencije okarakterisali kao nedovoljni. Razlog tome je što bi humanitarna intervencija mogla da dovede cijeli svijet u stanje rizika. Kako god, odnos prava UN na izvođenje humanitarne intervencije prema poretku, suverenitetu i ljudskim pravima odmah vodi direktno ka raspravi o humanitarnoj intervenciji, odnosno o ispunjavanju svih uslova za njeno pokretanje. Kad je riječ o sagledavanju, ono zahtjeva veliku analizu svih uticaja, kako političkih, ekonomskih i moralnih, tako i svih ostalih.

1.3. Opravdanost i legalnost humanitarne intervencije

Legalnost humanitarne intervencije se vrši isključivo prema utvrđenim pravilima međunarodnog prava. Bitno je naglasiti da ni u jednom dokumentu međunarodno-pravne prirode ne postoji jasno određeno pravo da bilo koji međunarodni subjekt preuzima humanitarne intervencije. Kada dođe do tumačenja prava na humanitarnu intervenciju u savremenoj praksi tu postoje značajne

¹⁸ Hedly Bull, *The Anarchical Society – A Study of Order in World Politics*, Macmillan, London, 1995, str. 245.

¹⁹ *Humanitarian Intervention: Legal and Political Aspects*, Danish Institute of International Affairs, str. 14-19.

različitosti. Dakle, u tom slučaju njihova legalnost se utvrđuje u zavisnosti od slučaja. Najveće razlike su u pogledu tumačenja normi običajnog prava koji je kao kriterijum prava primjene humanitarne intervencije. Ima slučaja kada se događalo da je u nekom periodu ona okarakterisana kao ilegalna, a u nekom drugom periodu ista takva akcija je okarakterisana kao legalna. Određenost pravne kvalifikacije humanitarne intervencije uvijek je rezultat uslova. „Dakle, opravdanost pojedinačne humanitarne intervencije može se zasnivati i na određenim političkim ili moralnim razlozima, koji mogu obuhvatati i pravne aspekte.”²⁰

Pitanje je može li se poduzimanje humanitarne intervencije također zasnivati i na običajnom pravu? Neki pravници se i ne zalažu za ograničenja oko primjene humanitarne intervencije. Oni su stava da osnovno pravo na tu vrstu intervencije proizilazi iz običajnog prava. Međutim, restriktionisti (pristalice ograničavanja prava na humanitarnu intervenciju), poput Tomas Franka (Thomas Franck) i Naigel Rodlija (Nigel Rodley), tvrde da *ne postoji ni legalno pravo na humanitarnu intervenciju, niti podrška takvoj državnoj praksi*.²¹ Na kraju, može se slobodno reći da veliki broj stručnjaka u sferi međunarodnog prava se drži tog da se humanitarna intervencija jedne države, nekoliko država ili njihovih organizacija u nekoj drugoj državi ne može nikako pravno temeljiti na običajnom pravu i onda je takva intervencija potpuno ilegalna. Ali ne možemo ni ostaviti po strani činjenicu da među političkim i pravnim autoritetima raste uvjerenje koje može u budućnosti da formira običajno pravo, tako da bude pravo na takve intervencije.

1.4. Stanje nužde

Grupa internacionalista koja opravdava humanitarnu intervenciju kao nužni izlaz, razlog njene opravdanosti nalazi u pravnim, a ne vanpravnim, odnosno moralnim razlozima. Naime, oni smatraju da se humanitarna intervencija može izuzetno preduzeti u situacijama kada postoji

²⁰ Malanczuk Peter, *Humanitarian intervention and the Legitimacy of the Use of Force*, Amsterdam: Het Spinhuis – University of Amsterdam, 1993, str. 5.

²¹ Thomas Franck and Nigel Rodley, “Humanitarian Intervention and World Politics”, in: John Baylis and Steve Smith (eds), *The Globalization of World Politics – An Introduction to International Relations*, sec. edition, University Press, Oxford, 2001, str. 474.

stanje nužde (*eng. state of necessity*).²² Ovo stanje se u slučaju zaštite ljudskih prava može definisati kao humanitarna nužda. Holandski izvještaj je najbolji predstavnik ovakvog shvatanja. Humanitarnu intervenciju ipak ne možemo tretirati kao ustanovu, koja je za one koji su stvarali međunarodno pravo bila nepredvidljiva, iz razloga što ona ima svoju historiju od oko 150-200 godina. Značajan dokument koji se prilikom procjene ovog pitanja mora uzeti u obzir jest *Nacrt pravila o odgovornosti država za protivpravne akte koji je sačinila Komisija za međunarodno pravo*.²³ „U Danskom izvještaju je negirano da humanitarna intervencija može biti opravdana stanjem nužde pošto takva intervencija ne ispunjava potrebne uslove, jer se njome ozbiljno narušavaju vitalni interesi države u kojoj se interveniše, u pogledu poštovanja njenog teritorijalnog integriteta.”²⁴ U novom Nacrtu iz 2001. godine pozivanje na nuždu je dozvoljeno zbog zaštite vitalnih interesa. Nije precizirano o čijim interesima se radi, što znači da se na nuždu može pozvati i onda kada postoji opasnost po interese neke druge države ili međunarodne zajednice u cjelini.

1.5. Opravdanje humanitarne intervencije posredstvom moralnog zahtjeva

Postoje već dugo vremena stavovi da je humanitarna intervencija nelegalna, ali zbog moralnih razloga koji je čine legitimnom, ona je dozvoljena. Ipak, shvatanja o moralu kao osnovu za dozvoljenost humanitarne intervencije su izložena mnogim kritikama. Na ovaj način se želi sačuvati postojeći pravni poredak, ali ipak i istovremeno napraviti mali propust za humanitarnu intervenciju, koja se može u slučaju ekstremnih ljudskih stradanja opravdati na ad hoc osnovi iz moralnih razloga.

Pojedini autori tvrde i potkrepljuju dokazima kako humanitarna intervencija „spada u nerealno pravo ali moralni izbor, koji individualne nacije moraju ponekad da naprave u slučajevima gdje

²² "Stanjem nužde označava se postojanje ozbiljne opasnosti po državu koja se ne može izbjeći na drugi način do ponašenjem kojim se odstupa od međunarodne obaveze"; Etinski R: Međunarodno javno pravo, Novi Sad, 2002, str. 199.

²³ Komisija je konačan Nacrt usvojila na svom 53. zasjedanju koje je održano 2001. godine; International Law Commission, Draft Articles on the Responsibility of States for Internationally Wrongful Acts, Yearbook of the International Law Commission, 2001, vol. II, Part II.

²⁴ Danish Institute of International Affairs: op. cit., str. 86.

je korištenje sile jedino sredstvo okončanja pokolja.”²⁵ Iz navedenog citata lako primijetimo ono što bi možda i većini laika prvo palo na pamet. Sve ono što se tiče "moralnog" kao takvog uvijek ima dvojakost, odnosno predstavlja "dvosjekli mač". Ono što treba biti priznato kao pravo, trebalo bi biti potpuno čisto i iznijeti jasne parametre po kojima će funkcionisati, a isto tako i biti potpuno ispravno i na strani čovjeka. Sve nas to dovodi do zaključka da ovakav stav, odnosno ovakva definicija i objašnjenje, ne može biti priznato kao pravo jer, kao što smo već i naveli, postoji strah od zloupotrebe takvog gotovo fluidnog "načela". Sve nas to dovodi do konstantnih pitanja, a jedno od njih svakako je ono vezano uz masovno kršenje ljudskih prava. Šta napraviti ukoliko za takvo nešto ima dokaza i potrebe da se interveniše? Ko će donijeti odluku o akciji i postupanju prema navedenim pristupima i njihovim kreatorima? Moralna pitanja sa sobom donose i propitkivanje moralnih "granica" onih koji bi trebali donositi odluke o intervencijama. Možemo pomisliti kako je kontradiktorno primjenjivati silu protiv sile, ali postoji li drugo rješenje; adekvatnije, učinkovito?

Međunarodna teorija društvene solidarnosti ne daje nam zadovoljavajuće, tj. konkretne odgovore na ovo pitanje. Nadalje, niti generalnom tajniku SB-a, Kofiju Ananu, nije uspjelo da uvjeri SB-a da djeluje u slučajevima Ruande te Kosova. S druge strane, u slučaju Kosova naglasio je kako ipak staje na stranu zaštite ljudskih prava ispred svega ostalog. Tada se članice SB nisu uspjele usuglasiti oko pitanja na kojoj osnovi bi trebale djelovati u obrani "zajedničke ljudskosti", a da se pri tome striktno pridržavaju priznate Povelje UN-a.

Nadalje, objašnjavajući stavove i izuzetima od principa zabrane intervencije, u knjizi *“Ne intervencija i međunarodni poredak” (Non Intervention and International Order)* Džon R. Vinsent²⁶, kazuje kako je MZ donijela mnoge konvencije kojima jasno utvrđuje norme ljudskih prava. Ipak, u praksi su ona još jako daleko od proglašanih. Isto tako, iz navedenog se izvlači teško pitanje o tome je li uopšte proglašene norme, odnosno standardi, opravdavaju akciju MZ. Naravno, MZ kao cjeline ili kao pojedinih država kao njenih zastupnika, a sve u cilju zaštite utvrđenih ljudskih prava. Svima nam je jasno kako države imaju prvenstveno moralnu obavezu djelovati u svrhu spašavanja ljudi, posebno ondje gdje se opasnost za ljudske živote javlja kao

²⁵ Nicholas J. Wheeler and Alex J. Bellamy, “Humanitarian Intervention and World Politics”, University Press, Oxford, 2001 str. 476.

²⁶ Vincent R. John, “Nonintervention and International Order”, The American political Science Review, Vol 71, No3, September 1977, str. 1332.

posljedica zločinačkih poduhvata njihovih vlada. Ono što ističe Vinsent svakako je ono što nam se i zdravorazumski nameće. Njegova je misao kako preventivna djelovanja koja u svojoj osnovi imaju humanost, a sve u cilju zaštite ljudi, moraju imati prednost naspram principa zabrane intervencija.

Činjenica je kako u međunarodnom pravu ne postoji pravo na humanitarnu intervenciju koja će u svome djelovanju primjenjivati silu, a da počiva na društvenoj solidarnosti za zaštitu ljudskih prava. Ipak, pristalice međunarodne društvene solidarnosti drže kako su opravdane humanitarne intervencije koje u cilju imaju zaštitu ljudskih prava. Stoga, u tom pogledu oni se zalažu da se u međunarodno pravo uvede i princip odgovornosti za već spomenutu zaštitu ljudskih života, kao dio standardnih odgovornosti MZ. Legalizaciju primjene humanitarne intervencije od strane pojedinih država zastupa određeni broj pisaca humanista, ali i pravnika. Naravno, takvo bi se pravo, koje bi bilo dio običajnog međunarodnog prava, po njihovom, trebalo uspostaviti na temelju moralnih principa koji bi se bazirali na odgovornosti za zaštitu ljudskih prava.

1.6. Opravdanje humanitarne intervencije posredstvom motiva solidarnosti

Zagovornici teorije koja se tiče međunarodne društvene solidarnosti drže se stava da su države i legalno i moralno obavezne intervenirati u posebnim situacijama, odnosno onda kada nema nimalo poštovanja humanitarnih standarda. Bit ovih njihovih stavova jeste ideja koja zagovara proširenje glavne svrhe UN, kao i zadatke zaštite ljudi. Vezano za to, oni također zastupaju stav da treba jednako vrjednovati zaštitu ljudskih prava i unapređenje sa očuvanjem međunarodnog mira i sigurnosti, pa time i odgovornost i briga za šticeenje prava čovjeka postaje dijelom legalne uloge i svrhe UN. Drže se stava da ako UN ne bi preduzele ili ako bi onemogućile intervenciju pojedinačnih država u svrhu solidarne zaštite ljudskih prava, onda bi *to bilo samouništenje određene svrhe za koje su UN uspostavljene*.²⁷

Zagovornici međunarodne solidarnosti naglašavaju kako je pravo na humanitarnu intervenciju identično pravu samoodbrane. Iako njihovi stavovi veoma jako zalaze u osnovne principe

²⁷ Nicholas J. Wheeler and Alex J. Bellamy, "Humanitarian Intervention and World Politics", in: John Baylis and Steve Smith (eds), *The Globalization of World Politics – An introduction to International Relations*, sec. edition, University Press, Oxford, 2001, str. 475.

Povelje UN i kao takvi nemaju uporište ka važećim pravilima međunarodnog prava, ipak se ne može opovrgnuti uticaj koji imaju na međunarodne subjekte koji donose odluke.

1.7. Humanitarne intervencije i prigovori legitimnosti

Kako određeni broj pisaca iz domene društvenih i pravnih nauka kaže, postoji navodno pet prigovora na legitimnosti prakse HI upotrebom sile.

1. Parek Blikhu kaže: „Praksa nam govori da države primarno teže njihovim nacionalnim interesima, prema tome države su za humanitarnu intervenciju realno motivisane jedino onim što one ocene da je njihov nacionalni interes.”²⁸
2. Parek tvrdi i da: „Države i njihove vođe nemaju moralno pravo da prolivaju krv svojih vojnika u korist ljudske patnje. Jedino vitalni nacionalni interesi država daju dovoljno opravdanje unutrašnjoj javnosti za žrtve sopstvenih vojnika. Prema tome, ako se civilna vlast u nekoj državi ponaša na užasan način, to je odgovornost građana te države i njenih političara. Drugi, sa strane, nemaju moralnu obavezu da intervenišu, čak ako bi bili sposobni da poboljšaju takvu situaciju i zaustave ubijanje.”²⁹
3. Tomas Frank i Najgel Roudli smatraju da bi „primena sile u humanitarnoj intervenciji, bez stvaranja novog legalnog prava humanitarne intervencije, pored odredbi čl. 51. Povelje UN, bila još jedan oblik zloupotrebe osnovnih principa u međunarodnim odnosima.”³⁰
4. Definitivno da moral, kao ni pravo, nisu državni kriteriji kada je u pitanju postavljanje prioriteta koji su u nacionalnom interesu.
5. Kris Braun naglašava da, „problem ovdje je to što u međunarodnoj zajednici ne postoji konsenzus šta se računa u humanitarizam, tako da za međunarodni poredak i bezbjednost svih pojedinaca veću korist ima poštovanje principa zabrane intervencije u unutrašnja

²⁸ Parekh Blikhu, “Rethinking Humanitarian Intervention”, *International Political Review* 1997, str. 54.

²⁹ Parekh Blikhu, “Rethinking Humanitarian Intervention”, *International Political Review* 1997, str. 56.

³⁰ Thomas Franck i Nigel Rodley, “Humanitarian Intervention and World Politics”, str. 471.

pitanja druge države, nego odobravanje humanitarne intervencije, jer će humanitarna intervencija uvijek biti zasnovana na naklonosti onih sa snagom da je izvedu.”³¹

1.8. Glavne suprotnosti humanitarne intervencije

Razvijanje međunarodnih odnosa i međunarodnog prava u periodu druge polovine 20. stoljeća praćen je jakim djelovanjem prethodnog iskustva iz dva svjetska rata. Pokazali su da je korištenje sile za rješavanje problema veoma grubo kršenje suvereniteta država. Također, riječ je i o velikoj šteti koja ima ogroman uticaj na MZ. Iz tih razloga, Povelja UN osuđuje bilo kakvo korištenje sile između država. Jedino je odobrena ukoliko mora da je primijeni zbog samoodbrane u slučaju oružanog napada, a sve da bi sačuvala mir i sigurnost. Nadalje, kada se dotaknemo napretka čovječanstva možemo vidjeti da međunarodno pravo sve više poklanja pažnju ka šticeanju pojedinca.

Što se tiče UN i drugih međudržavnih organizacija, usvojili su različite rezolucije, paktove, deklaracije i sporazume koji štite prava čovjeka. Veliki broj međunarodnih normi o pravu čovjeka su prihvaćeni u odgovarajuće zakone velikog broja država u cijelom svijetu. Zaštiti čovjeka i njegova prava postala je obaveza MZ. Savjet bezbjednosti u zadnjih nekoliko godina koristio je svoje pravo iz odredbi Glave VII Povelje UN. Odobren je niz međunarodnih mirovnih, ali i humanitarnih akcija, a sve sa ciljem humanitarne intervencije tamo gdje je ugroženo humanitarno i međunarodno pravo. Igrum slučaja, primijetimo i da su takve odluke ipak nedostajale u pojedinim situacijama, a gdje je evidentno da je riječ o humanitarnoj katastrofi.

Da li je to propust ili licemjerstvo MZ u tumačenju odredbi i prioriteta međunarodnog prava? U moru razloga, jedan od njih kada je riječ o razlici u političkim odlukama, postoji ograničenje SB UN kada je u pitanju donošenje odluka za princip konsenzusa. U tom slučaju, kad SB UN nije u mogućnosti da donese jedinstvenu odluku, javlja se ogromna dilemma. Pitanje je, imaju li države

³¹ Chris Brown, in: John Baylis and Steve Smith (eds), *The Globalization of World Politics – An introduction to International Relations* New York Oxford University Press 2008, str. 474.

ikakvo pravo ka upotrebi sile prema drugoj državi iz lične inicijative, a sve sa ciljem da se interveniše iz humanitarnih razloga, ili ipak zabrana upotrebe sile ima prednost.

1.9. Neupotreba sile u međunarodnim odnosima i referentni međunarodni dokumenti

Zabrana korištenja sile u međunarodnim odnosima je pojam koji je puno puta reafirmisan kada je u pitanju Generalna skupština UN. Također je i ojačan na način da se donosio veći broj rezolucija i deklaracija, a koje su vezane za šticeenje suvereniteta država. Takva je *Rezolucija GS 2225 (XXI) o implementaciji deklaracije o nedopustivosti intervencije u unutrašnje poslove država i zaštiti njihove nezavisnosti i suvereniteta, usvojena 19. decembra 1966. godine.*³² *Deklaracija GS 2625 (XXV) o principima međunarodnog prava u vezi sa prijateljskim odnosima i saradnjom među državama u skladu sa Poveljom UN, usvojena 20. decembra 1970. godine.*³³

Za eksperte sa Instituta za međunarodne poslove u Danskoj, kada su razmatrana prava pojedinačnih država vezano za intervenisanje u nekoj drugoj državi, bitno je reći kako naglašavaju da je Deklaracija GS 2625 nedvosmislena: „Ni jedna država ili grupa država nema pravo da interveniše direktno ili indirektno, iz bilo kojih razloga u unutrašnje i spoljne poslove bilo koje druge države. Posebno oružana intervencija i sve druge forme intervencije ili prijetnje prema drugoj državi predstavljaju kršenje međunarodnog prava.”³⁴

Isto tako, svi ostali dokumenti koji se tiču međunarodnih odnosa, zagovaraju i tvrde one principe koji su spomenuti u Povelji UN. Bez sumnje, možemo zaključiti da sve one deklaracije koje su usvojene nakon 1945. godine, a tiču se međunarodnih odnosa, sve one se drže toga da nema prava na humanitarnu intervenciju bez saglasnosti Savjeta bezbjednosti.

IV Motivi, namjere i rezultati savremenih humanitarnih intervencija kroz primjere

³² Status of The Implementation of The Declaration on The Inadmissibility of Intervention in the Domestic Affairs of States and the Protection of Their Independence and Sovereignty, General Assembly Resolution 2225 (XXI) of 19 December 1966.

³³ Declaration on Principles of International Law Concerning Friendly Relations Among States in Accordance with The Charter UN.

³⁴ Humanitarian Intervention: Legal and Political Aspects, Danish Institute of International Affairs, str. 47.

*Umjetnost ratovanja je umjetnost uništavanja ljudi, a politika
umjetnost zavaravanja.*

Mahatma Gandhi

Glavni tajnik UN-a Kofi Annan ovako je izrazio dilemu oko pitanja humanitarne intervencije: „On the one hand, is it legitimate for regional organisation to use force without a UN mandate? On the other, is it permissible to let gross and systematic violations of human rights, with grave humanitarian consequences, continue unchecked? (U jednu ruku, da li je legitimno da regionalna organizacija koristi silu bez mandata UN-a? U drugu, da li je dopustivo da teška i sistemska kršenja ljudskih prava, s teškim humanitarnim posljedicama, budu nekontrolisano nastavljena? “³⁵ Kada je još 1994. godine američki predsjednik Bill Clinton na televizijskoj emisiji raspravljao o tada važnim svjetskim pitanjima, Christiane Amanpour koja je bila dopisnik CNN-a iz Sarajeva tvrdila u tom periodu *da je Bosna mnogo više od humanitarne katastrofe – ona predstavlja osnovno pitanje međunarodnog prava i poretka.*³⁶

Gerard Toal je irski profesor iz područja međunarodnih odnosa, koji je ujedno i autor knjige „Critical Geopolitics”. On zastupa mišljenje da je Bosna i Hercegovina za Sjedinjene Države bila više od humanitarne katastrofe. Tvrdi i da je mjesto savremenog holokausta i zbog toga je trebala puno aktivniji i intervencionistički odgovor Amerike.

„Sredinom 1992., kada su se ratne operacije u Hrvatskoj odvijale smanjenim intenzitetom, rat je pogodio teritorij Bosne i Hercegovine. Nekad poznata po mirnom suživotu pripadnika triju različitih entiteta (Muslimana, Srba i Hrvata) BiH je postala poprište najkrvavijih ratnih zbivanja nakon Drugog svjetskog rata na tlu Europe. Slike koncentracijskih logora, masovnih ubistava i silovanja kao dio etničkog čišćenja, prizvale su slike Holokausta. Kako su iza tih zločina uglavnom stajale postrojbe bosanskih Srba i kako je politika etničkog čišćenja bila uvelike potpomognuta od strane SR Jugoslavije (Srbija i Crna Gora), Vijeće sigurnosti odlučilo je nametnuti široke sankcije.”³⁷

³⁵ Holzgrefe, J. L. - Keohane, Robert O., Humanitarian Intervention: Ethical, Legal and Political Dilemmas, Cambridge University Press, Cambridge, London, 2003., str. 247.

³⁶ G. Toal, Critical Geopolitics. Routledge, London 2005, str.148-149.

³⁷ Rezolucija Vijeća sigurnosti 757.

Na početku Clintonovog mandata, njegova administracija je smatrala genocid u BiH samo problemom kojim se treba baviti Evropa. Ipak, poslije izvještaja sa terena nisu mogli da zažmire pred onim što se desilo. Maja 1993. godine Warren Christopher tražio je od Evrope podizanje embarga na uvoz oružja, ali i odobrenje za ograničene zračne napade, međutim samo je odbijen. Gledajući na neuspjeh koji je zadesio zapadnu diplomatiju u Bosni pred kraj maja, The Economist se osvrnuo na blizinu rata koji se odvija u Europi - „... rat je na njihovom pragu i cijeli svijet čeka da vidi šta će učiniti po tom pitanju.”³⁸

Slika 2.; Sarajlije traže pomoć UNPROFOR-a u opkoljenom Sarajevu tokom posjete generalnog sekretara UN-a Boutrosa Boutrosa Ghalija 31. decembra 1992. (izvor: <https://www.klix.ba/vijesti/bih/cia-turska-je-bila-najveci-zagovarac-vojne-intervencije-u-bih/131002045> , datum pristupa 26.05.2022.)

„Kvalitativna razlika rata u Bosni, u odnosu na slovenački i hrvatski rat, jeste što francuski intelektualci, osim što vrlo jasno razlikuju zaraćene strane, počinju zazivati i međunarodnu vojnu intervenciju. Tako će, krajem novembra ‘92, oko 60 javnih ličnosti – među kojima BHL, Bruckner, Julliard, Glucksmann, režiser Roman Polanski, urednik lista Esprit Olivier Mongin, zatim filozof Cornelius Castoriadis, historičari François Fejtö i Pierre Vidal-Naquet i dr. – potpisati poziv na demonstracije, u kojem se, pored ostalog, traži od francuskih vlasti i EU da

³⁸ G. Toal, Critical Geopolitics. Routledge, London 2005, str. 168.

„iskoriste sva raspoloživa sredstva, ne prezajući ni od vojne sile ukoliko je potrebno, kako bi se zaustavio rat, sačuvao teritorijalni integritet međunarodno priznatih država, zaštitila ljudska prava i smanjio rizik od širenja sukoba na Kosovo, Makedoniju i možda cijelu jugoistočnu Evropu.”³⁹ U periodu 25. maja 1993. godine, Rezolucijom 827 Vijeća sigurnosti, došlo je do osnivanja Međunarodnog krivičnog suda za bivšu Jugoslaviju (MKSJ), koji je u skladu sa Glavom VII Povelje Ujedinjenih naroda bio odgovor na prijetnju miru i sigurnosti. „Uvjeren da bi u konkretnim okolnostima koje vladaju u bivšoj Jugoslaviji, kao ad hoc mjera Savjeta, osnivanje međunarodnog suda i krivično gonjenje osoba odgovornih za teška kršenja međunarodnog humanitarnog prava omogućilo postizanje tog cilja i doprinijelo ponovnom uspostavljanju i održavanju mira, smatrajući da će osnivanje međunarodnog suda i krivično gonjenje osoba odgovornih za gore pomenuta kršenja međunarodnog humanitarnog prava doprinijeti da se osigura obustavljanje takvih kršenja i njihovo efektivno sankcionisanje...”⁴⁰

Ovom izjavom je Vijeće sigurnosti Haškom tribunalu dalo ulogu koja će postići i održavati mir. To je bio prvi slučaj u historiji međunarodnog prava gdje se jednom sudu dodjeljuje uloga u mirovnom procesu. „Stoga je nastanak Haškog tribunala bila „soft“ i jeftina zamjena za vojnu intervenciju kao reakciju na masovna kršenja ljudskih prava.”⁴¹ Bilo je očekivano da će ovo osnivanje tribunala da spriječi genocid, međutim ono što se desilo u Srebrenici 1995. godine ipak je pokazalo suprotno.

„Richard Holbrook, glavni američki pregovarač za Balkan, je priznao da je njegova Vlada u Haškom tribunalu vidjela politički instrument kojim bi se odbacile kritike da ništa nije učinjeno da se spriječi krvoproliće.”⁴² „Bill Clinton je ovo sve vidio kao nešto gdje ne samo da treba da se spriječi rat, nego i o sprječavanju šireg sukoba u Evropi i očuvanju kredibiliteta NATO-a kao vojne organizacije koja je sposobna čuvati mir u post-hladnoratovskoj Evropi.”⁴³

„Administracija predsjednika Busha starijeg je 1992. godine mnogo raspravljala o mogućnosti uporabe sile u Bosni i Hercegovini. Pentagon je u to vrijeme, navodno, imao doktrinu ‘sve ili

³⁹ <https://sic.ba/esej/haris-imamovic-od-revolucije-do-intervencije/> (25.05.2022).

⁴⁰ Vijeće sigurnosti Ujedinjenih naroda, Rezolucija 827, 25. maj 1993. godine.

⁴¹ D. Sheffer, *All the Missing Souls - A Personal History of the War Crimes Tribunals*. Princeton University Press, 2012, str. 18.

⁴² M. Scharf, *Indicted For War Crimes, Then What?*, Washington Post, 1999 <http://www.washingtonpost.com/wp-srv/WPcap/1999-10/03/031r-100399-idx.html> (24.05.2022).

⁴³ G. Toal, *Critical Geopolitics*. Routledge, London 2005, str. 171.

ništa' za korištenje sile koja je irelevantna za svijet u kojem su nasilni nacionalizam i etnički sukobi zamijenili neprijateljstva supersila. Balkan je bio najteži slučaj", navodi NYT.

Objašnjavajući primjenu njegove doktrine na Balkanu, koji je postao najhitniji i najteži test zbog sve većih dokaza o zločinima, general Powell je kritizirao zagovornike ograničene vojne intervencije radi zaštite građana Bosne i Hercegovine.

General je doveo u pitanje nametanje zone zabranjene za letenje, poput onih koje su Sjedinjene Američke Države nametnule u Iraku, gdje je Pentagon vidio manji rizik. Sjedinjene Američke Države i njihovi saveznici su raspravljali o postavljanju takve i u Bosni i Hercegovini.

General Powell također je ljutito odbacio sugestije bivše britanske premijerke Margaret Thatcher i drugih da zapadne zemlje poduzmu ograničene zračne napade kako bi odvratili Srbe od granatiranja Sarajeva i nastavka napada. Colin Powell je tada rekao: "Kada mi se spomenu ograničeni napadi, to znači da vas nije briga hoćete li postići rezultat ili ne. Kada mi kažu kiruško [precizno] bombardiranje, ja odmah tražim bunker da se sklonim."⁴⁴

„Debata o korištenju sile u Bosni, unutar Bushove administracije, iako vođena izvan očiju javnosti, imala je velikog utjecaja na američku diplomaciju prema Balkanu. Kada je administracija upućivala diplomatski protest Srbima, tražeći od njih da prestanu ometati humanitarne letove sa svojim borbenim avionima, vojni i civilni dužnosnici u Pentagonu su ublažavali jezik kako bi se otklonila bilo kakva prijetnja o poduzimanju vojne akcije.“⁴⁵

Snage UN-a trebalo je da slijede osnovne koncepte mirovnih operacija, ali to je bilo nemoguće jer se nisu poštovali prekidi vatre. Tako se daje do znanja da se očuvanje mira nije smjelo niti propisati za ova područja. Jedine misije koje su bile uspješne su one nakon potpisivanja mirovnih sporazuma ili misije koje su bile započete prije nego što je došlo do širenja sukoba. Operacija koju su zajednički izveli NATO i UNPROFOR, a zove se Operation Deliberate Force, započela je 30. augusta, a obustavljena je 25. septembra 1995. godine. Obustavljena je radi pregovora koji su bili prethodnici Dejtonskom mirovnom sporazumu. Sigurno je da je velikim dijelom ostvarila svoj cilj, a bila je i jedan od razloga koji su doveli do zvaničnog primirja. Obustavom rata i

⁴⁴ <https://balkans.aljazeera.net/news/world/2021/10/18/powellova-doktrina-sve-ili-nista-bosni-je-donijela> (26.05.2022).

⁴⁵ <https://balkans.aljazeera.net/news/world/2021/10/18/powellova-doktrina-sve-ili-nista-bosni-je-donijela> (26.05.2022).

njegovih dejstava došlo je do poboljšanja humanitarne situacije. Zato možemo reći da je ova vojna operacija postigla i svoj humanitarni karakter. Komentar profesora Toala koji je dao igrajući se sa riječima koje su izvedene od riječi „human“, a spominje u svojoj knjizi *Critical Geopolitics* da je u srcu koncepta „humanitarizma“ zapravo jedan ružan paradokos. Fokusira se na „humanitarnu“ dimenziju rata u Bosni, te spominje da se američka vanjska politika skupa sa evropskim silama i UN, pomirila sa etničkim čišćenjem koje je kao takvo nehuman rezultat rata. U BiH rano se uočava nekoordinacija između diplomatskih i vojnih akcija UN-a. Operacije u BiH i Somaliji varirale su od koncepta očuvanja mira, pa sve do nametanja mira. Povod nejasnoćama o tome da li se radi o očuvanju ili nametanju mira rezultat je toga da su se zadaci u očuvanju mira proširili, pa se smanjila razlika između očuvanja mira i prisilnog nametanja istog. Pozitivni rezultati djelovanja u Bosni i Hercegovini svode se na dostavu humanitarne pomoći i održavanje otvorenima nekih važnih pravaca i puteva. To dovodi do zaključka da su snage za očuvanje mira učinile dosta, ako se razmotre okolnosti u BiH gdje očuvanje mira nije bilo odgovarajuće rješenje situacije.

„Koncept humanitarizma, na način na koji su ga izrazile ove sile, kvari sam humanitarizam. Krijući se iza svojih mandata, UNPROFOR i Zapad su postali saučesnici u genocidu. Moralni pristup Bosni može biti samo jedan nerazuman, antihumanitarni pristup koji osuđuje humanitarizam UNPROFOR-a koji nije bio dovoljno humanitaran.“⁴⁶

⁴⁶ G. Toal, *Critical Geopolitics*. Routledge, London 2005, str. 176.

Slika 3.: Bivši predsjednik Sjedinjenih Američkih Država Bill Clinton položio je cvijeće tokom ceremonije obilježavanja 20. godišnjice srebreničkog genocida u Potočarima (izvor: <https://balkans.aljazeera.net teme/2020/7/6/kako-je-donesena-odluka-o-vojnoj-intervenciji-u-bih> , datum pristupa 25.05.2022.)

1.1. Kosovo

Kršnja ljudskih prava su bila stalna na Kosovu tokom čitavog perioda koji je obilježila vladavina Slobodana Miloševića. „Slobodan Milošević je prilikom obilježavanja 600. Godišnjice Kosovske bitke, držeći govor na Gazimestanu, dao do znanja kako će teći raspad Jugoslavije: Kosovsko junaštvo već šest stoljeća inspiriše naše stvaralaštvo, hrani naš ponos, ne dopušta nam da zaboravimo kako smo jednom bili vojska velika, hrabra i ponosita, jedna od rijetkih koja je i u porazu ostala neporažena. Šest stoljeća kasnije, danas, opet smo u bitkama i pred bitkama. One

nisu oružane, premda ni takve još nisu isključene.”⁴⁷ Ipak na početku 1998. godine desio se događaj koji je bio okidač da stanje postane alarmantno, a to je bilo kada je nekoliko albanskih separatista srpska vojska ubila. Vijeće sigurnosti je tada donijelo Rezoluciju 1160. Tada su njom strogo osuđeni ovi postupci srpske vojske, ali i Oslobodilačke vojske Kosova. Isto kao što je slučaj u Bosni i Hercegovini, tako je i na Kosovu humanitarna intervencija imala za cilj da smanji patnje civilnog stanovništva. Međutim, za razliku od BiH operacija NATO-a Allied Forces provedena je bez učestvovanja UN snaga. Njen početak je 23. marta 1999. godine, a obustavljena je 10. juna 1999. godine.

Ova vojna intervencija je doprinijela krahu vlasti Slobodana Miloševića. Međutim, itekako je imala i negativne posljedice: „na početku je dovela do pojačanih napada na kosovske Albance, a na samom kraju je zapravo postigla potpuno suprotni efekat – pojačala je rizik od progona kosovskih Srba. UNHCR je procijenio da je do maja 1999. godine raseljeno 1.500.000 kosovskih Albanaca i oko 50.000 osoba se vodilo kao nestalo, oko 600 naselja je bar djelimično uništeno, a 300 sela je bilo potpuno zbrisano. Prijavljena su masovna ubistva u oko 70 gradova te masovna silovanja i korištenje civila i raseljenih osoba kao živi štit.”⁴⁸ *Human Rights Watch potvrđuje 90 incidenata u kojima su civili izgubili život zbog bombardovanja NATO-a.*⁴⁹ „ Tako su tokom vojne operacije NATO-a stradali mnogi civili koji je NATO prvobitno imao namjeru zaštititi – na Kosovu je život izgubilo između 56 i 60 procenata od svih civilnih žrtava zračnih napada NATO snaga.”⁵⁰ „Sa stanovišta međunarodnog prava, vojna intervencija NATO-a na području Savezne Republike Jugoslavije aktuelizirala je pitanje karaktera rata na Kosovu. Prvobitno se činilo da se radi o nemeđunarodnom oružanom sukobu koji se događa u srbijanskoj provinciji i sa većinskim stanovništvom koje je izazvalo pobunu.”⁵¹

Za srpske vlasti, Oslobodilačka vojska Kosova je predstavljala kriminalce, dok se općenito ona smatrala oslobodilačkom, pa je to dovelo do situacije gdje su neki smatrali da je to nemeđunarodni sukob, a neki su smatrali da je riječ o unutrašnjem održavanju mira.

⁴⁷ Hartmann, Florence, Milošević, Dijagonala luđaka, Nakladni zavod Globus, Rijeka/Zagreb, 2002., str. 57.

⁴⁸ S. Kernot, Humanitarian intervention: Human rights versus humanitarian assistance, *Global Change, Peace & Security*, 18:1, 2006, str. 51.

⁴⁹ Human Rights Watch, *The Crisis in Kosovo*, 2000 <https://www.hrw.org/reports/2000/nato/Natbm200-01.htm> (24.05.2022).

⁵⁰ Human Rights Watch, *The Crisis in Kosovo*, 2000 <https://www.hrw.org/reports/2000/nato/Natbm200-01.htm> (24.05.2022).

⁵¹ H. McCoubrey, *International Humanitarian Law and the Kosovo Crisis*, *The International Journal of Human Rights* 2000, 4:3-4, str. 184.

Vojna akcija SAD i njenih saveznika imala je nekoliko ciljeva. Prvi cilj bio je pokazivanje NATO-ove ozbiljnosti da sačuva univerzalne vrijednosti i mir, ali i suprotstavljanje agresiji. Također, cilj je bio stopirati Miloševićev masakr nad civilnim stanovništvom, te sankcionirati ga. Treći cilj je bio onesposobljivanje i smanjenje srpskih vojnih kapaciteta tako da Srbija dalje ne bi bila u mogućnosti da vodi rat. Pored ovoga, također jedan od povoda reakcije na etničko čišćenje na Kosovu je i američka težnja ka očuvanjem dobrih odnosa sa islamskim zemljama, ali isto tako i jačanje američke politike. Na primjeru Kosova, dužnost međunarodne zajednice da prevenira je izostala. Nakon operacije NATO-a, u Saveznoj Republici Jugoslaviji došlo je do pokretanja debate o dva bitna pitanja koja su vezana za humanitarne intervencije, a to su pitanje o pravnom statusu jednostranih humanitarnih intervencija, bez saglasnosti Vijeća sigurnosti Ujedinjenih naroda, i pitanje o primjeni međunarodnog humanitarnog prava na humanitarne intervencije.

„Nakon što je utvrđeno da nije bilo pravnog opravdanja za intervenciju na Kosovu, u skladu sa Poveljom UN-a, može se postaviti pitanje da li se pravo na intervenciju razvilo u sklopu međunarodnog običajnog prava. Obzirom da ugovorne odredbe prevladavaju nad međunarodnim običajnim pravom, običajno pravilo kojim se dozvoljava intervencija nije bilo dovoljno da nadjača odredbe člana 2(4).”⁵² Prilikom obraćanja na Devetom godišnjem seminaru o međunarodnom humanitarnom pravu za diplomate akreditovane pri UN koje se održalo 2000. godine, potpredsjednik Međunarodnog komiteta Crvenog križa naglasio je da „nema sumnje da međunarodna intervencija predstavlja oružani sukob u smislu međunarodnog humanitarnog prava, kao i sve druge situacije u kojima oružane snage ulaze na teritorij neke države i koriste silu protiv nje. Za vrijeme oružanog sukoba, sve strane u sukobu moraju poštivati međunarodno humanitarno pravo, što uključuje i one koji krše opće međunarodno pravo kao i one koji djeluju u njegovim okvirima. Drugim riječima, međunarodno humanitarno pravo ne razmatra da li je pravedan cilj koji brani svaka od strana, niti da li je upotreba oružane sile zakonita.”⁵³

Intervencija na Kosovu i dalje izaziva određene nedoumice. Bez obzira što je čitava operacija od nezavisnih istražitelja okarakterisana kao legitimna, ali nelegalna, ipak bitni uspjesi su

⁵² J. Holzgrefe/R.O. Keohane, *Humanitarian Intervention: Ethical, Legal and Political Dilemmas*, Cambridge University Press, New York 2003.

⁵³ International Committee of the Red Cross, „Humanitarian Intervention“ and International Humanitarian Law, Keynote address by Jacques Forster, Vice President of the International Committee of the Red Cross, presented at the Ninth Annual Seminar on International Humanitarian Law for Diplomats accredited to the United Nations, Geneva, 8-9 March 2000 <https://www.icrc.org/eng/resources/documents/statement/57jqjk.htm> (24.05.2022).

postignuti. Kratko nakon završene operacije Slobodan Milošević predan je na suđenje za zločine koje je počinio na području bivše Jugoslavije, nakon što je na izborima izabrana nova vlada. Ona je popustila pred pritiskom međunarodne zajednice i počela donekle udovoljavati međunarodnim obavezama, ali i standardima zaštite ljudskih prava. Bitno je naglasiti i da je cijela operacija provedena tako da je broj žrtava među civilnim stanovništvom minimalan, a isto tako bilo je i bez žrtava na strani saveznika. Mnoge ulice i znamenitosti u Prištini nose imena po američkim političarima. „Potrebno je imati nešto znanja iz Albanskog da se točno shvati kako je naziv “Bulevardi Xhorxh Bush” posvećen bivšem predsjedniku SAD-a Georgeu Bushu koji je insistirao na neovisnosti Kosova, piše BBC. Drugi bulevar posvećen je čovjeku kojeg njegovi stanovnici najviše cijene, “Bulevardi Bill Klinton”. Uz ulicu u Prištini, Billu Clintonu podignut je i kip u nadnaravnoj veličini. Spomenik je otkrio Clinton osobno tokom svog posjeta 2009. godine.”⁵⁴ Ova statua ustvari označava nekadašnjeg američkog predsjednika koji drži dokument od 24. maja 1999. godine, kojim se odobrava ulazak trupa SAD na Kosovo. „Nikad mi nije palo na pamet da bi negdje digli tako veliki kip mene - komentirao je Clinton 900 kilograma težak i 3,5 metara visoki kip obojan u zlatno na malenom trgu Billa Clintona okruženom zgradama iz vremena komunizma, dok je iza njega stajao transparent s natpisom “Kosovo odaje počast heroju” i njegov velik poster. Zlatni Clinton ima podignutu lijevu ruku i drži pločicu sa svojim imenom i datumom 24. studenoga 1999., kada su počeli napadi NATO-a na Srbiju. Na otkrivanju kipa Billu Clintonu masa je mahala američkim, albanskim i kosovskim zastavicama, dok ih je Clinton pozvao da zaborave prošlost i nasilje i krenu dalje te oproste.”⁵⁵

⁵⁴ <https://www.telegram.hr/politika-kriminal/na-kosovu-su-blago-opsjednuti-billom-i-hillary-clinton-postavljaju-im-kipove-a-po-njima-imenuju-ulice-i-ducane/> (24.05.2022).

⁵⁵ <https://www.jutarnji.hr/vijesti/svijet/clinton-na-kosovu-sam-otkrio-svoj-kip-2863952> (25.05.2022).

Slika 4.: Kip Billa Clintona u Prištini (izvor: <https://punkufer.dnevnik.hr/galerija/zanimljivosti/2-zemlje-na-balkanu-koje-su-bivse-americke-predsjednike-pretvorile-u-turisticku-atrakciju---613880.html/61920196/613880> , datum pristupa 27.05.2022.)

1.2. Sijera Leone

Rat u Sijera Leoneu započeo je 1991.godine kada je RUF počeo kampanju protiv tadašnjeg predsjednika Momoha. Mnogo nasilja, ubistava i silovanja je obilježilo taj period. VS je 1997. godine uvelo sankcije Sijera Leoneu, te je uvelo embargo na oružje i na naftu. Također je postavilo Misiju UN kako bi se zaštitili civili, ali i nadgledali provedbe sporazuma iz Lomća. RUF je svoje zločinačke pothvate nastavio, pa se nisu ustručavali napasti ni UN bazu. Pošto je misija bila neuspješna, Velika Britanija se odlučila na vojnu intervenciju pod nazivom „Operacija Palliser”. Britanske snage uspjele su preuzeti kontrolu nad aerodromom.

„Operacija Barras” je operacija koja je morala biti poduzeta nako što je došlo do otmice nekoliko britanskih vojnika. Nakon ove, britanska vlada se odlučila za još jednu operaciju koja se zove „Silkman”. To je operacija pokrenuta sa ciljem jačanja vojske i vlasti ove države. Bilo je

potrebno mnogo napretka, vladavine zakona i još mnogo toga kako bi se stanovništvo oporavilo i bilo zadovoljno. Velika Britanija je preuzela odgovornost za slanje državnih službenika Sjeverne Leonea na kurseve kako bi pomogla unaprijediti njihova znanja. Također su pokrenuli i kampanju obnove domova stanovništva Sjeverne Leonea, te kampanju borbe protiv korupcije. Jedan od aspekata izgradnje mira bilo je i kažnjavanje zločinaca. Humanitarna intervencija na Sjevernoj Leoneu je obilježena kao uspješna, međutim nestabilnost je i dalje sinonim za ovo područje.

Slika 5.: Djeca vojnici na Sjevernoj Leoneu (izvor: <https://www.dw.com/sr/sudbine-dece-vojnika-i-njihovih-%C5%BErtava/a-16386373> , datum pristupa 27.05.2022.)

1.3. Rat u Darfuru

Od dobijanja nezavisnosti 1956. godine, pa sve do sad, svakodnevica u Sudanu obilježena je mnogim zločinima kao što su silovanja, progoni, genocid i sl. „Na početku sukob je bio ograničen na borbu za opstanak uzgajivača stoke, nomada, koji naseljavaju sjeverni dio regiona, i zemljoradnika iz centralnog i južnog Darfura. I jedni i drugi su se borili za plodnu zemlju i vodu

koje u Darfuru nema dovoljno. I jedni i drugi su muslimani. Kada je u Sudanu 1989. došao na vlast Omar al – Bašir, prvobitni sukobi interesa pretvorili su se u rasnu netrpeljivost, jer Al Bašir, koga smatraju islamskim "hardlinerom", od samog početka podržava arapsko stanovništvo Sudana. Činjenica da su i afrički crnci i Arapi iz Darfura muslimani, prema mišljenju Makaua Matua, eksperta za ljudska prava iz SAD, ne sprječava pripadnike arapske Džandžavid milicije, provladine paravojne grupe, da nastavi progone nearapskog stanovništva. Rasa, a ne religija, stvarna je linija razdvajanja u Sudanu.”⁵⁶ „Postoji podatak da je oko 300 000 ljudi ubijeno u ovim sukobima.”⁵⁷

Slika 6.: Rat u Sudanu (izvor: <https://www.dw.com/hr/silovanje-kao-strategija-u-sudanu/a-49134855> , datum pristupa 27.05.2022.)

U slučaju Darfura, međunarodna zajednica nije učinila dovoljno da bi spriječila ratne zločine na ovom području, zato je sada Darfur sinonim za neuspjeh međunarodne zajednice. One akcije koje su poduzeli nisu bile dovoljno značajne, ni dovoljne kako bi zaustavile patnju ili napravile ikakav značajniji korak ka zaustavljanju činjenja zločina. Dio međunarodne zajednice je ovaj

⁵⁶ <https://www.vreme.com/svet/rasna-linija-razdvajanja/> (25.05.2022).

⁵⁷ Procjenu je napravio UN.

sukob nazvao lokalnim sukobom, ali bez obzira na njegov naziv itekako je zaslužio mnogo više pažnje i konkretnih poteza zbog ogromnog broja stradanja.

1.4. Libija

Kada je došlo do niza protesta u Tunisu, Jemenu, Alžiru, Egiptu i Bahreinu, došlo je također i do protesta u Libiji. Međutim, razlog za proteste nije bio isti, dok su ostali protestovali zbog povećanja cijena hrane i općenito loše ekonomske situacije, protesti u Libiji bili su vezani za smjenu vlasti. Protesti zbog Muamera al Gadafija počeli su 2011. godine, tačnije 15. februara.

Slika 7.: Početak Arapskog proljeća (izvor: <https://irmo.hr/novosti/arapsko-proljece-desetljece-nakon-pocetka-revolucije/> , datum pristupa 26.05.2022.)

Činjenica je da se suverene zemlje ruše i kroz ekonomsku politiku koju zagovara Svjetska banka, a Mišel Čošudovski je napisao knjigu o tome pod nazivom „Globalizacija siromaštva i Novi svjetski poredak”. U njoj je naveo mnogo primjera zemalja u razvoju kojima je „nametan program reformi MMF-a ili Vašingtona, čiji su rezultat uvijek bili povećanje siromaštva, cijena

namirnica i drugih proizvoda, jeftino preuzimanje domaćih preduzeća od strane međunarodnih korporacija – ukratko rečeno gubitak ekonomskog suvereniteta.”⁵⁸

„Svjetske agencije su obavjestile javnost da su 15. februara izbili prvi protesti u Libiji. Tada i sljedećeg dana je prema izvještajima lokalnih veb sajtova ubijeno sedam ljudi od nekoliko stotina koji su protestovali u Bengaziju zbog hapšenja lokalnog advokata (Fethi Tarbel). U demonstracijama je učestvovalo nekoliko stotina ljudi i oni su, prema izveštaju za američki kongres od 18. februara 2011, zapalili nekoliko policijskih stanica i drugih vladinih zgrada.”⁵⁹

Slika 8.: Muamer al Gadaffi (izvor: <https://www.dw.com/hr/deset-godina-od-intervencije-nato-a-u-libiji/a-56918506>, datum pristupa 27.05.2022.)

Već poslije prvih žrtava Obama, Sarkozy i Kameron su se dogovorili da NATO preuzme komandu nad vojnom intervencijom u Libiji. U slučaju Libije dolazi do prelamanja pitanja suvereniteta. To se dogodilo 2011. godine, te je tada NATO pružao podršku sa svojim letjelicama. „SAD su iskoristile urušavanje drugog ključnog nosioca svjetskog poretka, odnosno Sovjetskog Saveza, kako bi proširile svoj uticaj i u ovoj regiji što je bilo praćeno: 1) intenziviranjem Mirovnog procesa na Bliskom istoku (Jordan je priznao Izrael i potpisao mirovni

⁵⁸ Mišel Čosudovski, „Globalizacija siromaštva i Novi svetski poredak”, Artist, Beograd, 2010, str. 403.

⁵⁹ Christopher M. Blanchard and James Zanotti, “Libya: Background and U.S. Relations”, op. cit., str. 2.

sporazum 1994, Jaser Arafat i PLO priznali su postojanje Izraela 1993. godine; brojne zemlje Sjeverne Afrike uspostavile su trgovinske odnose sa Izraelom – i opet ih zamrzle 2000. (posle otpočinjanja Druge intifade); 2) stvaranjem NATO programa i inicijativa u regiji – Mediteranski dijalog (NATO Mediterranean Dialogue) od 1994. godine i Istanbulske inicijative za saradnju (Istanbul Cooperation Initiative) od 2004; 3) otvaranjem vojnih baza – američke vojne baze i vojne misije nalaze se u Saudijskoj arabiji, Džibutiju, Kuvajtu, Bahreinu, Kataru, Kuvajtu, Turskoj, Iraku i Afganistanu, a francuska vojna baza otvorena je 2009. u UAE; 4) okupacijom Iraka i Afganistana pri čemu se dodatno kontroliše trgovina naftom i njena cena koja je plod berzanskih špekulacija i predstavlja neku vrstu dodatnog globalnog poreza na privredu koje uvoze ovaj i druge energente; 5) napadom NATO članica i poslije NATO-a kao celine na Libiju, glavnog sjevernoafričkog proizvođača nafte i nezavisnog a vojno slabog aktera međunarodnih odnosa u regiji; 6) okupacija Afganistana od najveće je važnosti i za kontrolu svetske trgovine opijatima. Sve ovo učvrstilo je američki primat u regiji koja ima središnji položaj između Evrope, Afrike i Azije, a pruža se prema južnom rubu postsovetskog prostora.”⁶⁰

„Učešćem u NATO bombardovanju Libije, Rim pokušava da sačuva barem dio ekonomskog kolača u eventualno post-Gadafijevoj Libiji. Naime, Italija koja je prema američkim diplomatskim depešama, neposlušan saveznik kada je u pitanju Rusija, najveći je gubitnik u aktuelnim događanjima u Libiji. Silvio Berlusconi je svojevremeno uspio da sklopi velike poslove u oblasti izgradnje infrastrukture i nastavka prisustva energetskog državnog džina ENI-ja. Tada je (augusta 2008) potpisan i Ugovor o prijateljstvu između dvije zemlje, čiji četvrti član navodno garantuje da Italija neće dopustiti napade na Libiju sa njene teritorije (tada je Gadafi sumnjao na mogućnost napada NATO-a i Amerike).”⁶¹ „Osnivačka povelja UN je na insistiranje Staljina i De Gola učvrstila evropske principe međunarodnih odnosa koji su nametnuti ili prihvaćeni na svjetskom nivou. Velike sile su i za vrijeme nove gvozdene zavjese (ona je u istočnoj Evropi postojala i prije Drugog svjetskog rata što navodi i Karl Haushofer 1931. godine) narušavale ovaj princip.”⁶²

⁶⁰ Carol Migdalovitz, “The Middle east Peace Talks”, CRS Issue Brief for Congress, april 5, 2002, str. 2.

⁶¹ “Gheddafi: L’Italia non concederà le basi Usa e Nato contro la Libia”, La Repubblica 2 settembre 2008, Internet, <http://www.repubblica.it/2008/05/sezioni/esteri/libia-italia/basi-gheddafi/basi-gheddafi.html> (20.05.2022).

⁶² Karl Haushofer, Geopolitica delle Pan-Idee, Nuove Idee, Roma 2006, str. 48.

2005. godine održan je UN samit na kojem je prvi put promovisana odgovornost za zaštitu, a ovaj princip koristio je i američki predsjednik Barak Obama na primjeru Libije. Neusklađeno djelovanje NATO i EU pokazalo je da je Evropska unija, barem u pogledu spoljne politike, mnogo više inferiorna nego NATO. EU, bez obzira što su Ujedinjeno Kraljevstvo i Francuska Republika pokrenuli vojne intervencije; i poslije nekoliko donesenih odluka kojim najavljuje svoje institucionalno učešće u vojnoj intervenciji, ipak to ne uspijeva realizirati.

„Clancy Sigal, Amerikanac koji piše za britanski Guardian, ima dvojbe oko akcije u Libiji, ponovno se osvrćući na Bosnu i Hercegovinu devedesetih: Tu su mjesta poput Sarajeva i Ruande gdje je vojna akcija s dobrim namjerama izvršena kasno ili skoro nikako što je plaćeno brojnim životima.”⁶³

Američki cilj, ali i cilj međunarodnog kapitala je demokratizacija Bliskog Istoka i Sjeverne Afrike. Promjene na Bliskom Istoku oduvijek su bile borba za prirodna bogastva, ali i zauzimanje strateški važnih vojnih odredišta. Zato je izmjena režima u Libiji ustvari zbacivanje jedne od tri samostalne vlasti u širem području, ali i borba za prirodna bogatstva kojima SAD dodatno utiče na politiku EU. „Stručnjak za Libiju berlinske Zaklade za znanost i politiku Wolfram Lacher u jednom dokumentu je ukazao na temeljnu dinamiku konflikta u Libiji. On piše da se tamo ocrta dinamika budućih sukoba. Tako se, na primjer, u Libiji koriste borbeni dronovi, a tu su i plaćenici za koje se ne zna tačno rade li za državu ili privatno.

Tendencija da se sakrije identitet aktera počiva na činjenici da se velike sile sve više služe tom taktikom. I politika ciljanog dezinformisanja je u Libiji dosegla nove standarde. „Minimalnim investiranjem i tendencijom da se ostavi što manje tragova, strane sile smanjuju rizik za svoje vojnike, a tako i sprječavaju da njihova djelovanja budu osuđena.“

Takva dinamika, kako dodaje Lacher, slabi i autoritet Vijeća sigurnosti UN-a. „To tijelo se više ne brine o provođenju sankcija protiv Libije ili rezolucija. Umjesto toga, u Libiji je na snazi strategija rata koji se ne vodi otvoreno, a koja sve više podriva međunarodni poredak, kaže ovaj stručnjak.”⁶⁴

⁶³ <https://www.media.ba/bs/istrzivacko-novinarstvo-novinarstvo-novinarstvo/paradigma-nato-intervencije-u-bih> (27.05.2022).

⁶⁴ <https://www.dw.com/hr/libija-model-nove-vrste-ratovanja/a-52667622>. (27.05.2022).

Kada je NATO-ova akcija u Libiji gotovo je završena počelo se pričati da je došao trenutak da Zapad naplati svoj angažman u ovoj zemlji, ali na veoma zanimljiv način. One zemlje koje su do tada bombardirale Libiju, sada su dobile priliku da naprave ugovore na obnavljanju te države.

„Britanski ministar obrane, Philip Hammond rekao je kako je Libija relativno bogata naftom te kako vjeruje da će biti mogućnosti za britanske, ali i tvrtke iz drugih zemalja da se uključe u obnovu Libije.

Velika Britanija je za intervenciju NATO snaga u Libiji potrošila oko 500 milijuna dolara, dok bi vrijednost ugovora za obnovu Libije mogla iznositi 300 milijardi dolara u sljedećih 10 godina. Budući da su britanske snage imale vodeću ulogu u intervenciji, vjerojatno će i britanske kompanije predvoditi obnovu Libije.

Ovi podaci s pravom potiču pitanja o pravim motivima za intervenciju u Libiji. John Hilary, izvršni direktor humanitarne organizacije War on Want, rekao je kako se slična stvar događala i kod invazije na Irak. Zemlje koje su predvodile „oslobađanje“ Iraka imale su poslije vodeću ulogu u obnovi zemlje. Hilary je dodao kako je Britancima poslovni interes najvažniji od vremena kada su BP i Shell ušli u Libiju, odmah nakon ukidanja sankcija prije 10 godina.

Ovo nisu jedini razlozi zbog kojih se sumnja u legitimnost intervencije u Libiji. Naime, novinar John Pilger kaže da postoje dokazi o potkupljivanju zapadnih sila kako bi ušle u rat. Podsjetimo, Libija ima najviše nafte od svih zemalja Afrike. Pilger kaže da je prijelazno nacionalno vijeće reklo Francuskoj da će u slučaju slanja ratnih zrakoplova, njihov Total dobiti 35 posto naftnih rezervi.”⁶⁵

1.5. Najzanemareniji sukobi u svijetu – sukobi na Maliju

U januaru 2012. godine počela je Tuarega, a glavni cilj bio je postizanje šire autonomije ili nezavisnost sjevernog dijela Malija. Uspostavljena je kontrola ovog područja od strane NPOA u

⁶⁵ <https://www.poslovni-savjetnik.com/aktualno/cijena-oslobadanja-zapad-ce-na-obnovi-libije-zaraditi-300-milijardi-dolara>. (27.05.2022).

period aprila 2012. godine. U sjevernom dijelu Malija došlo je do punjenja radikalnim islamistima. Tada se posebno zakomplikovala situacija. Tuarezi tako pokušavaju napraviti sekularnu nacionalnu državu. Tuarezi i pripadnici Ansar al Dina na početku su bili na istoj strani. Pred kraj maja 2012. godine Tuarezi su se sjedinjili skupa sa pobunjeničkim pokretom Ansar al Dina i imenovali novu državu na sjeveru Malija - Azavad. U državnom udaru koji se desio 22. marta 2012. godine zbačen je i dotadašnji predsjednik. Vojska Malija je bila ta koja je izvršila udar, a razlog je bio taj što predsjednik nije mogao presjeći pobunu Tuarega na sjeveru zemlje. Kao novi vođa države imenovan je kapetan Amadu Sanago.

Slika 9.: Vojska Malija (izvor: <https://www.novolist.hr/novosti/svijet/is-preuzeo-odgovornost-za-napad-u-maliju-u-kojem-je-poginulo-49-poginulih-vojnika/> , datum pristupa: 27.05.2022.)

Na početku 2013. godine, još u januaru, islamisti su se krenuli približavati glavnom gradu Bamaku. Afričke države su veoma sporo intervenisale tako da je vlada Malija bila prinuđena potražiti pomoć od Francuske. Tada je predsjednik Francuske izdao naređenje francuskoj vojsci za uključenje u sukob. Tuarezi su imali tri neprijatelja, a to su: vojska Malija, radikalni islamisti, ali i trupe zapadnih zemalja sa Francuskom na čelu. Poslije početka francuske intervencije,

NPOA rekla je da će se boriti na francuskoj strani, čak i sa Vojskom Malija, a sve sa ciljem da se neutrališe terorizam u Azavadu. Kidal je grad koji je bio zadnje utočište islamista. On je zauzet je 30. januara 2013. godine. Postignut je mirovni dogovor 18.6.2013. godine između malijskih trupa i NPOA, ali je raskinut 28.11.2013. godine od strane trupa. Odgovorni za situaciju su i članice SB UN i vlada Malija, iz razloga što su mnogo prije bile dužne da primijete opasnost i uspiju odreagovati dok situacija ne eskalira. Na kraju 2012. godine, u decembru SB UN je uputio mirovne snage da započnu u misiju u Mali. Snage su raspoređivane dosta sporo, a situacija je bila takva da je bilo potrebno hitno intervenisati.

1.6. Zločini sa obilježjima genocida u Mijanmaru

Etnička manjina u Mijanmaru koja uglavnom žive u državi Rakhine na zapadu su Rohinje. Oni nisu priznati od strane vlasti kao državljani, a budističko stanovništvo godinama krive kako ih diskriminišu i kako su žrtve nasilja. Sa stanovišta Ujedinjenih naroda i Sjedinjenih Američkih Država, oni su okarakterisani kao manjina koja ima status najprogonjenije, sve zbog toga što svake godine veliki broj Rohinja odluči se da napusti svoju zemlju sa ciljem da dođu do država koje imaju većinu muslimanskog stanovništva, tipa Malezije ili Indonezije.

„Da Rohinje smatra nečim tuđinskim, a ne svojim narodom, vlasti Burme su nagovijestile 1978: u operaciji etničkog čišćenja, vođenoj kao vojna operacija Kralj Zmaj, u Bangladeš je prognano više od 200.000 Rohinja. U drugom velikom etničkom čišćenju 1991. (operacija Čista i lijepa država) u Bangladeš prebjeglo 250.000 Rohinja.”⁶⁶ Oko deset procenata svjetskog stanovništva koje nema nikakvog državljanstva nastanjeno je u Mijanmaru.

Ujedinjeni narodi 2014. godine podržali su reforme na području Mijanmara, ali su pokazali da su zaista zabrinuti za položaj Rohinja. Njihov zahtjev je bio da se obezbijedi punopravno državljanstvo za ovu manjinu, jer bi se jedino tako postigla ravnopravnost. Međutim, vlasti Mijanmara su to odbijale. Također, ova država je i protiv da se pojam „Rohinje” koristi u bilo kojoj rezoluciji UN-a, jer se drže stava da to samo čini težim napore vlade da riješi ovaj problem.

Sukobljavanje Rohinja i budističkih nacionalista u period 2012. godine dao je kao rezultat veliki broj ubistava, te je tako primorao veliki broj Rohinja da bježe na teritoriji Bangladeša, Malezije, Tajlanda i Indonezije. U Rakhinu je 25. augusta došlo do pojave nasilja, pa je tada blizu 100

⁶⁶ <https://www.cns.ba/vijesti/2017/09/10/genocid-nad-rohinjama-jos-jedna-srebrenica/> (26.05.2022).

muslimanskih pobunjenika odlučilo napasti na stražu na granici s Bangladešom. Također, mijanmarske sigurnosne snage skupa sa pripadnicima rohinske muslimanske manjine, međusobno optužuju jedni druge za činjenje masovnih ubistava, ali i drugih nedjela, tipa spaljivanja sela. Kada je riječ o odnosu Mijanmara prema Rohinjama, činjenica je da je on postao regionalno pitanje. Indonezija, ali i Bangladeš, su zajedno pozvali međunarodnu zajednicu da poduzme neku akciju. Čak je nekoliko protesta u Bangladešu i Indoneziji održano zbog zločina sa obilježjima genocida nad Rohinjama u Mijanmaru. Protesti su održani čak i u Londonu, gdje je zločin nad Rohinjama upoređivan sa genocidom u Bosni i Hercegovini.

Slika 10.: Protesti u Londonu zbog genocida nad Rohinjama (izvor: <https://www.nkp.ba/protesti-u-londonu-u-mijanmaru-se-provodi-tihi-genocid-kao-u-bih/> , datum pristupa 27.05.2022.)

„Reakcije na stradanja Rohinja 2015. godine uglavnom su dolazile od muslimanskih zemalja, najemotivnije iz Afrike, a zapadnoafrička zemlja Gambija se ponudila da primi sve tadašnje izbjeglice. Tada je međunarodna zajednica uglavnom šutjela, australijski premijer je čak rekao, iskreno, koliko i bešćutno, da neće uraditi ništa. I u prvoj dekadi septembra 2017. međunarodna zajednica je na nove patnje ovog naroda reagirala mlakim osudama, eufemistiki nazivajući genocid „pretjeranim vojnim odgovorom vlasti“. Ekonomski interesi uzimaju ulogu i svjetske

sile kao da podržavaju vlast, a, prema riječima Tun Khina, Rohinje i britanskog aktiviste, neke i pomažu mijanmarsku vojsku obukom i opremom, čime podstiču dalje državno nasilje i genocid.”⁶⁷

„Prema općem razumijevanju sukoba Rohinja u Mijanmaru, radi se o vjerskom pitanju. No, neki analitičari tvrde da je kriza više političke i ekonomske prirode. Međuvjerski odnosi u Mijanmaru su vrlo složeni. Muslimani, posebno Rohinje, suočeni su s duboko ukorijenjenom islamofobijom u većinski budističkom društvu i u državi. Fundamentalisti tvrde da je budistička kultura u zemlji pod opsadom, pogotovo zato što je Mijanmar okružen brojnim muslimanskim zemljama poput Bangladeša, Malezije i Indonezije, kaže za DW Siegfried O. Wolf, direktor odjela za istraživanje Južnoazijskog demokratskog foruma (SADF) u Bruxellesu.”⁶⁸

Antony Blinken, američki državni sekretar, skoro pet godina nakon što je vojska Mijanmara ubila nekoliko hiljada, a progonila preko million pripadnika ove manjine, službeno je potvrdio kako su Sjedinjene Američke Države ove zločine okarakterisale kao genocid. „Na osnovu internih nalaza State Departmenta i vanjske dokumentacije međunarodnih grupa za ljudska prava, SAD je utvrdio da su pripadnici burmanske vojske počinili genocid i zločine protiv čovječnosti nad Rohingyama,”⁶⁹ rekao je Blinken.

1.7. Rat u Siriji

Sirija koja se nalazi na području za koje se može reći da je mjesto gdje se razilaze civilizacije, oduvijek je bila mjesto koje je obilježeno i kroz historiju kao mjesto sukoba. Nezavisnosti je stekla 1946. godine jer je bila područje gdje su nakon Prvog svjetskog rata francuske snage imale vlast. Nakon što su one napustile zemlju stanje se nije pretjerano izmijenilo. Sukobi Sirije sa zemljama u okruženju su bili izuzetno izraženi, posebno sa Izraelom, pa su mnogi vojni udari bili jedan od razloga zašto je bilo nemoguće postići stabilnu vlast. Kada je došlo do državnog udara od strane dotadašnjeg ministra obrane Hafeza al-Assada, 1970. godine označen je

⁶⁷ <https://www.cns.ba/vijesti/2017/09/10/genocid-nad-rohinjama-jos-jedna-srebrenica/>. (26.05.2022).

⁶⁸ <https://www.dw.com/hr/%C5%A1to-biste-trebali-znati-o-progonu-rohinja-u-mijanmaru/a-40405391>. (26.05.2022).

⁶⁹ <https://www.aa.com.tr/ba/svijet/sad-slu%C5%BEbeno-proglasio-da-je-vojska-mijanmara-po%C4%8Dinila-genocid-nad-rohingya-muslimanima/2541627>. (26.05.2022).

završetak perioda nestabilnosti. Al-Assad je ostao na vlasti sve do nije umro 2000. godine. Tada je na njegovo mjesto došao njegov sin Bašar Al-Assad. Tada se prvi put u nekoj republici arapskog svijeta desilo da je uvedena praksa direktnog porodičnog nasljeđivanja vlasti. On je najavljavao reforme kako bi se stvari u državi promijenile, međutim to se nije desilo. Narod se pobunio, te je to bio početak Arapskog proljeća 2011. godine u mnogobrojnim arapskim zemljama, među njima i u Siriji. I nju je, kao i njih, obilježavala užasna situacija koja uključuje korupciju političkih elita, diktaturu, ogroman broj nezaposlenih ljudi, te nepoštivanje ljudskih prava.

Početak protesta u Siriji počinje u gradu Daru, na jugozapadu Sirije, gdje je u martu 2011. nekoliko tinejdžera uhapšeno i mučeno zbog antirežimskih grafita koje su napravili na zidovima gradske škole. Stanovništvo Dare je organizovalo mirne proteste na kojim su tražili da ih puste na slobodu. Na ove proteste vlada je ipak odlučila odgovoriti na nasilan način što je potaklo da se proširi pobuna i na ostale gradove u Siriji. Preokret se dogodio 18. aprila 2011. na zapadu Sirije, u gradu Homsu. Tada se na hiljade ljudi, po uzoru na revoluciju u Egiptu, skupilo na glavnom trgu i odlučilo protestovati do daljnjeg. Tada su oko ponoći vladine snage okupirale trg i počele pucati po ljudima koji su protestovali, pa su tako mnogobrojni Sirijci postali meta napada od strane vladinih snaga. Ipak, nisu svi pripadnici Sirijskih oružanih snaga odlučili pristati tako se odnositi prema ljudima. Jedan njihov dio je dezertirao i priključio se paravojnoj postrojbi koja je dobila naziv Slobodna vojska Sirije.

Slika 11.: Bašar al-Asad (izvor: <https://www.politikaplus.com/novost/104601/basar-al-asad-ponovno-izabran-sa-887-posto-glasova> , datum pristupa 27.05.2022.)

„Sirijska opservatorija za ljudska prava (SOHR), britanska posmatračka grupa sa mrežom izvora na terenu, dokumentovala je 387.118 smrti do decembra 2020, među njima 116.911 civila. Ta brojka ne obuhvata 205.300 ljudi koji se vode kao nestali i pretpostavlja se da su mrtvi, uključujući 88.000 civila za koje se smatra da su umrli od mučenja u zatvorima pod kontrolom vlade. Druga posmatračka grupa, Centar za dokumentaciju nasilja, koja se oslanja na informacije aktivista širom zemlje, zabilježila je ono što smatra kršenjima međunarodnog humanitarnog prava i zakona o ljudskim pravima, uključujući napade na civile. Ona je dokumentovala 226.374 smrti u borbama, među njima 135.634 civila, zaključno sa 2020. Ubijeno je ili ranjeno skoro 12.000 djece, prema agenciji Ujedinjenih navija za djecu - Unicefu.”⁷⁰

Otkad su počeli sukobi u Siriji, SAD su stale na stranu pobunjenika, odnosno onih koji su se borili protiv režima sirijskog predsjednika. U Siriji, kao i svugdje drugo, Amerikanci su se uključili na način da su igrali ulogu policajaca na globalnom nivou, sa ciljem da šire liberalnu demokratiju. Ipak, Sirija je bila još jedno mjesto gdje baš i nisu bile usklađene politike koje su

⁷⁰ <https://www.bbc.com/serbian/lat/svet-56403042> (26.05.2022).

oni provodili sa načelima za koja su se zalagali. SAD su pobunjenicima pružile pomoć i podršku pa su i slale svoje snage za pomoć u borbi. Ipak, nisu postigli značajnije rezultate.

„Režim, koji nije vidio odvrćajuće reakcije međunarodne zajednice, ignorisao je Rezoluciju 2254 Vijeća sigurnosti Ujedinjenih naroda (UNSC), koja predviđa političko rješenje te se stalno zalagao za vojno rješenje. U odluci pod brojem 2254, koja je jednoglasno usvojena u decembru 2015., upućen je poziv za hitno primirje diljem Sirije i paralelno pokretanje političkih pregovora, u roku od dvije godine da se uspostavi "vlada jedinstva" i potom održe izbori. Rad ustavnog odbora i sastanak garantera za Siriju u formatu Astane, koji se trenutno održava u Ženevi u Švicarskoj, pod pokroviteljstvom UN-a, smatraju se posljednjom nadom traženja političkog rješenja u Siriji koje je u slijepoj ulici. Sirijski ustavni odbor održao je šesti krug razgovora u Uredu UN-a u Ženevi u oktobru 2021. Međutim, specijalni izaslanik UN-a za Siriju Geir Pedersen, koji je nakon sastanaka izrazio svoje "veliko razočarenje", otvoreno je imenom okrivio je Assadov režim.”⁷¹

Pedersen je imenovan krajem 2018. godine i on je četvrti UN-ov izaslanik čija je dužnost da pokuša okončati rat u Siriji. „Sirijska tragedija nastavlja se kao jedno od najmračnijih poglavlja novije historije - sirijski narod je među najvećim žrtvama našeg stoljeća, rekao je. Nabrajao je strahote tragične sudbine sirijskog naroda. Ranjavani su, sakaćeni, ubijani na sve zamislive načine - njihova su trupla skrnavljena... Trpjeli su nezamislive užase hemijskog oružja, rekao je u govoru petnaestočlanom Vijeću sigurnosti UN-a. To tijelo sa snagom donošenja odluka, blokirano je kada je riječ o Siriji jer Rusija i Kina, dvije od pet stalnih članica Vijeća s pravom veta blokiraju rezolucije zapadnih stalnih članica (SAD, Francuska i Velika Britanija). Rusija je uložila veto na 16 rezolucija Vijeća sigurnosti UN-a o Siriji u proteklih deset godina, a u mnogo slučajeva u tome je imala podršku Kine. Samo je jedan razlog što nismo uspjeli djelovati i razriješiti krizu: a to je odbijanje Asadova režima da se uključi u dobroj vjeri, rekla je američka veleposlanica pri UN-u Linda Thomas-Greenfield i pozvala Rusiju da pritisne Assadov režim da prekine blokadu.”⁷²

⁷¹<https://www.aa.com.tr/ba/svijet/infografika-jedanaest-godina-od-po%C4%8Detka-gra%C4%91anskog-rata-u-siriji/2535621> (26.05.2022).

⁷²<https://www.tportal.hr/vijesti/clanak/nakon-10-godina-rata-u-siriji-un-zali-sto-posredovanje-nije-uspjelo-20210315> (26.05.2022).

„EU i njene države članice vodeći su donatori međunarodne pomoći onima koji su pogođeni sukobom u Siriji. Od početka krize 2011. EU je mobilizirao više od 24,9 milijardi eura za podršku najugroženijim Sirijcima i Sirijkama u zemlji i diljem regije. EU je tokom pet uzastopnih godina, od 2017. do 2021., organizirala konferencije o podršci budućnosti Sirije i regije. To su bila najvažnija događanja za mobilizaciju pomoći za sirijsku krizu. EU i UN 29. i 30. marta 2021. su predsjedali su petom briselskom konferencijom o podršci budućnosti Sirije i regije. Međunarodna zajednica obvezala se da će za 2021. i nakon toga izdvojiti 5,3 milijarde eura za Siriju i susjedne zemlje koje su primile najveći broj sirijskih izbjeglica. EU se obavezala osigurati 3,7 milijardi eura od tog iznosa, pri čemu je 1,12 milijardi eura osigurala Europska komisija, a 2,6 milijardi eura države članice EU-a.”⁷³

Zemlje kao što je Turska i Saudijska Arabija, svejedno su konstantno kritikovale i bile protiv al-Assada. Turska je izvela dvije antiterorističke operacije, a treća pod nazivom „Izvor mira” izvedena je 9. oktobra 2019. godine kad su se SAD povukle iz Sirije. Cilj je bio uspostavljanje mira i sigurnosti u regiji. Isto tako željeli su uništiti teroristički koridor koji je bio južno od granice sa Turskom. Bez obzira što su saveznici pružali podršku u vidu dopremanja oružja, te slanja nekog broja vojnih snaga, to ipak nije bilo dovoljno za postizanje nekog većeg uspjeha. Također, bez obzira na napade izazvane hemijskim oružjem, ni to nije bio dovoljan razlog za neku ozbiljniju međunarodnu intervenciju, pa su zbog toga pobunjenici prestali vjerovati u saveznike i počeli su se okretati islamističkim grupama.

⁷³ <https://www.consilium.europa.eu/hr/policies/syria/> (26.05.2022).

Slika 12.: Operacija „Izvor mira” (izvor: <https://www.aa.com.tr/ba/operacija-izvor-mira/infografika-bilans-operacije-izvor-mira/1614999> , datum pristupa 26.05.2022.)

Kako je vrijeme prolazilo i podrške je bilo sve manje jer se kod saveznika javio strah da bi oružje koje isporučuju moglo biti upotrijebljeno i protiv njih. Direktno učešće u ratu imaju Rusija i Sjedinjene Američke Države, a svaka ima svoje ciljeve koje želi ostvariti. SAD i Rusija su uključene u rat sa opravdanjem da je to borba protiv Islamske države, ali njihovi pravi ciljevi su ustvari puno drugačiji. Rusija se borila da al-Assad ostane na vlasti, a cilj SAD je bio izmjena vlasti u Siriji, na način da demokratski izabrana dođe na vlast. SAD su se prve uključile u rat, međutim uspjeh je izostao. U decembru 2018. godine Tramp je najavio povlačenje američkih jedinica iz Sirije rekavši da su oni postigli svoj glavni cilj, a to je bilo poražavanje ISIL-a. Čak šta više, Amerikanci su napravili niz grešaka te su tako dali prednost svojim protivnicima.

Slika 13.: Sirijci mašu iranskim i ruskim zastavama (izvor: <https://www.bbc.com/serbian/lat/svet-43765852> , datum pristupa 26.05.2022.)

Američka politika prema ratu u Siriji je nekako bila suzdržana, pa je kao takva omogućila jačanje vladajućeg sistema, te isto tako i intervenciju Rusije. Rusija se mudro priključila ratu onog momenta kada je al-Assadu bilo najteže što je pokazalo svijetu da ipak jeste nositelj vlasti u Siriji. Jedan od razloga tome je što je za Rusiju bilo nedopustivo da dozvoli al-Assadovo skidanje sa vlasti, obzirom da je on njihov dugogodišnji saveznik. Vladimir Putin je tvrdio kako im je primarni cilj da unište Islamsku državu i da svoje napade usmjeravaju na položaje koje kontroliše ta grupa, ali ipak su napadali i opoziciju. Na kraju se može zaključiti da je Rusija uspjela da ostvari svoj cilj, islamska država je poražena, a al-Asad kontroliše oko 65% teritorije.

Slika 14.: Vladimir Putin i Bašar al-Asad u posjeti bazi Hmeimim 2017.godine (izvor: <https://www.middleeasteye.net/fr/news/russia-starts-establish-permanent-presence-its-syrian-bases-590935799> , datum pristupa: 26.05.2022.)

1.8. Savremene humanitarne intervencije – motivi i namjere

Kroz sadržaj koji je do sada razrađen i gdje su se već spomenule savremene humanitarne intervencije, dotakli smo se donekle i motiva i rezultata tih pomenutih intervencija. Međutim, nacionalni interes je veoma bitna stvar i kao takva je još jedan motiv za savremenu humanitarnu intervenciju. Na temelju realističkog pojma, nacionalni interesi se usko definišu kao zbroj materijalnih i sigurnosnih interesa jedne nacije. Moralisti zastupaju veoma nisko mišljenje prema nacionalnom interesu jer ga izjednačavaju sa ličnim interesima i sebičnošću. Provođenje ličnog i nacionalnog interesa zanemaruje interese drugih, a to se nikako ne treba zanemariti. Sve dok pojedinci ili države slijede samo svoje interese nikada neće doći do učinkovitog raspoređivanja resursa. U savremenim studijama nacionalni interesi se dijele na podkategorije. Interesi za preživljavanjem imaju veliku hitnost. Što je veća hitnost interesa u igri, to su veći troškovi u smislu vojske, resursa, opreme, političkog prestiža i sl. Možemo reći da je borba za nacionalne

interese, ustvari borba temeljena na ekonomskim i strateškim interesima. U humanitarnoj intervenciji imamo posljedičnu situaciju, gdje radi očuvanja nacionalnog interesa drugih, dolazi do ugrožavanja života vojnika. Ipak, svaka država mora pokušati maksimizirati vlastitu moć u odnosu na druge igrače u areni radi osiguravanja prvenstveno sigurnosti i dobrobiti vlastitog naroda. Vlade tolerišu samo gubitke i troškove intervencije koji zapravo služe nacionalnom interesu. Što je manji nacionalni interes, to su vlade sklone pasivnijem ponašanju. Wheeler navodi da se realizam u svom najčišćem obliku temelji na tvrdnji *da države neće intervenirati prvenstveno iz humanitarnih razloga jer su uvijek motivirani razmatranjem ličnog nacionalnog interesa*.⁷⁴ Činjenica je da se namjere uvijek mogu zaključiti preko samih djela, npr. ukoliko vojnici ne žele ubijati civile oni će učiti sve što mogu da ih osiguraju. Kad se država upusti u humanitarnu intervenciju, ona prilikom izrađivanja i usvajanja strategije nam omogućuje da zaključimo o njenim namjerama. Tako su, na primjer, postupci Francuza koji su intervenisali u Ruandi i NATO intervencija na Kosovu, pokazali da ni u jednom ni drugom slučaju nisu humanitarne namjere bile najvažnije. Francuska je rasporedila svoje snage na takav način da zaštiti počinitelje genocida isto koliko i žrtve, dok se sam odabir zračnih snaga od strane NATO-a učinio je gotovo nemogućim da se zaustavi kampanja ubistava i etničkog čišćenja koju provodi srpska milicija. Međutim, veoma je bitno razlikovati motive i namjere. Usredotočenost na namjere dopušta moralne analize koje kombinuju motivacije i ishodi. Namjere su proizvodi motivacije i one moraju biti primarne. Fokusiranost na namjere rješava probleme. Ako je primarna namjera onog koji se miješa rješavanje velikih nepravdi i vraćanje mira, to je veća vjerovatnoća da će izabrati sredstva srazmjerna toj namjeri. Onaj koji zagovara humanitarne ciljeve, ali bira neselektivno oružje ili strateško oružje, ne može reći da bombardovanjem ima humanitarnu namjeru.

1.9. Rezultati savremenih humanitarnih intervencija

Nakon Drugog svjetskog rata razvoj ljudskih prava, ali sve veći broj slučajeva gdje se ona krše, dovodi do razvoja ideje za praktikovanje humanitarnih intervencija. Oni koji se protive stavu o

⁷⁴ Wheeler N, „Saving strangers: humanitarian intervention in international society”, Oxford University Press, Oxford 2000.

legalnosti humanitarne intervencije stalno će potencirati kako se radi o ilegalnom korištenju sile, kako po odredbama Povelje Ujedinjenih naroda, isto tako i kada je u pitanju međunarodno običajno pravo. Neupitno je da je položaj civilnog stanovništva svakako uređen do detalja odredbama spomenutih dokumenata. Ipak, provođenje tih odredbi i nadzor nad njihovom provedbom predstavljaju glavni problem. U slučajevima nekih modernih oružanih sukoba, djelovanje međunarodne zajednice je zaista pod znakom pitanja. Još jedan problem s kojim se suočava međunarodna zajednica je pojavljivanje novih metoda, ali i sredstava ratovanja. Puno država danas posjeduje nuklearno i biološko oružje. Tako možemo i iz ugla ljudskih prava kritikovati i humanitarne vojne intervencije. Uglavnom, rezultati velikog broja humanitarnih vojnih intervencija bili su kršenje ljudskih prava, počevši od osnovnog prava na život, pa do svih ostalih prava. Intervencije su uglavnom počinjale tako što su pozivani na zaštitu ljudskih prava i na sprečavanje humanitarnih katastrofa. Nažalost, završavale su još gorim humanitarnim katastrofama. Poznato je da sukobi sa sobom nose još mnogo neželjenih rezultata osim ubijanja i ranjavanja. Glad, nemogućnost obrazovanja, izloženost raznim vrstama bolesti i nemogućnost adekvatnog liječenja su samo neki od njih. To bi također trebalo biti smanjeno kombinovanjem vojne i humanitarne intervencije, ali činjenica je da nije. Potrebno je da postoji odgovornost prema pogođenom stanovništvu koje itekako izostaje. Ipak, još jedan važan rezultat intervencija trebao bi biti uspjeh ili neuspjeh intervencije. To ima veliki uticaj na sljedeću intervenciju, odnosno u slučaju uspjeha ili neuspjeha to će kreirati naredni korak kada se bude ponovo trebalo odlučivati da li intervenirati. Veoma je teško pronaći primjere humanitarne intervencije koji ispunjavaju uslove humanitarnog intervencionizma, a neutralnost je ključan uslov. U dosadašnjim intervencijama mnogo puta se desilo da intervencija samo ima u nazivu riječ „humanitarno”, u praksi to nije podrazumijevala. Ove činjenice dovode do zaključka da humanitarne intervencije mijenjaju svijet, ali na način da potiču njegovu nestabilnost, što je skroz suprotno od onoga zašto su pokrenute. Slika u svijetu se stalno mijenja, pa da bi se rezultati humanitarnih intervencija promijenili potrebno je razmišljati izvan okvira. Suštinski, rezultate humanitarne intervencije ne možemo odmah okarakterisati kao dobre ili loše, potrebno je vrijeme. Međutim, procjene nakon dosadašnjih humanitarnih intervencija pokazale su da je nažalost ipak puno više negativnih rezultata.

V Zaključak

Cilj ovog rada bio je prikazati koje su to namjere i motivi, ali i rezultati savremenih humanitarnih intervencija. Kako je prikazano u radu, nemoguće je govoriti o ovoj temi bez da se direktno ne dotaknemo nekih sukoba i intervencija koje se vezuju za njih. Kroz primjere tih sukoba i intervencija smo mogli vidjeti čime je međunarodna zajednica bila motivisana i kakve su njene namjere bile, jer nije skoro nikad naravno u pitanju samo motiv prekid sukoba. Glavna hipoteza, kao i pomoćne hipoteze ovog magistarskog rada su dokazane. Razvijanje međunarodnih odnosa i međunarodnog prava u periodu druge polovine 20. stoljeća praćen je jakim djelovanjem prethodnog iskustva iz dva svjetska rata. Pokazali su da je korištenje sile za rješavanje problema veoma grubo kršenje suvereniteta država. Također, riječ je i o velikoj šteti koja ima ogroman uticaj na MZ . Iz tih razloga, Povelja UN zabranjuje bilo kakvo korištenje sile između država. Jedino je odobrena ukoliko mora da je primijeni zbog samoodbrane u slučaju oružanog napada, a sve da bi sačuvala mir i sigurnost. Nadalje, kada se dotaknemo napretka čovječanstva možemo vidjeti da međunarodno pravo sve više poklanja pažnju ka štíćenju pojedinca. Intervencija dolazi u četiri oblika na osnovu dvije varijable - militarizirane i nemilitarizirane, i uz saglasnost vlade zemlje koja je predmet intervencije ili nije. Najkontroverznija je suprotstavljena i militarizovana intervencija. Koncepti pravednog rata i legitimiteta (a ne stroge legalnosti), povezani su sa ovom konceptualizacijom. U skladu s tim, smatra se da države imaju privilegije koje su im u povjerenju dali njihovi građani, a ne suverena prava sama po sebi. Iako je velika pažnja usmjerena na zakonitost i legitimnost upotrebe sile (jus ad bellum) – tj. šta opravdava intervenciju, kao i na legalnost i legitimitet onoga što je učinjeno prilikom intervencije (jus in bello ili odgovornost prilikom zaštite), najvažniji zadatak suverenih država je da osiguraju jus post bellum, opravdanost poslijeratnog okruženja ili situaciju upravljanja zasnovanog na pravima koja je ostala iza intervencije. Ova oblast je u literaturi, a u praksi od strane država, veoma zanemarena.

Veoma je teško identificirati koje se intervencije zaista smatraju humanitarnim. Postoje tri skupa kriterijuma opravdavanja: realistična opravdanja iz perspektive nacionalnog interesa države(a), opravdanja legalističke paradigme u skladu sa principima kodifikovanog ili pozitivnog međunarodnog prava; normativna opravdanja u skladu sa konceptualizacijama legitimiteta. Poslije hladnoratovskog operativnog okruženja došlo je do značajnog porasta intervencija za

koje se tvrdi da su humanitarne, ali se sve ne kvalifikuju prema principima legalnosti i legitimnosti. Da razmotrimo samo neke od njih. Npr. Somalija – intervencija je vrlo legalna, također legitimna u smislu humanitarnog opravdanja, ali pada zbog nedostatka nacionalnog interesa država koje interveniraju, što uzrokuje da se SAD povuku kada postane teško, a Bill Clinton je primoran da potpiše predsjedničku direktivu kojom se priznaje da bi SAD intervenisao samo ako je u pitanju nacionalni interes SAD. Kao rezultat Bosne, Ruande i Kosova, Međunarodna komisija za intervenciju i državni suverenitet donosi R2P. R2P intervencija je odobrena u Libiji, ali Zapad premašuje mandat, što čini buduće R2P intervencije manje vjerovatnim zbog kineskog i ruskog protivljenja u UNSC. Koncept odgovornosti za zaštitu (R2P) nastojao se suočiti i s tragedijom u Ruandi i s kosovskom dilemom, propisujući da države imaju obavezu zaštititi svoje građane od masovnih zločina, te da će im međunarodna zajednica pomoći u tome i da je međunarodna zajednica dužna djelovati ako država očigledno ne ispunjava svoje obaveze.

R2P nastoji osigurati da međunarodna zajednica nikada više ne propusti djelovati suočena s genocidom, etničkim čišćenjem, ratnim zločinima i zločinima protiv čovječnosti. Prihvatanjem kolektivne odgovornosti za zaštitu, međunarodna zajednica dala je svečano obećanje koje ne može olako zanemariti.

U fokusu R2P je načelo da države moraju djelovati kako bi spriječile masovne zločine i zaštitile sve populacije od rizika povezanih s njihovom pojavom. Kada države nemaju kapacitet za poduzimanje takvih mjera, međunarodna zajednica ima odgovornost pružiti pomoć u tome.

Prema riječima Tima Kivimakija, zapadne intervencije imaju prilično lošu reputaciju u pogledu jus post bellum, a to važi i za odnose između država koje ih slijede. Međutim, najvažnija posljedica je da uspjeh (ili neuspjeh) intervencije (ili neintervencije) ima direktan uticaj na pitanje da li intervenirati ili ne u sljedećem slučaju.

Zagovornici teorije koja se tiče međunarodne društvene solidarnosti drže se stava da su države, i legalno, i moralno obavezne intervenisati u posebnim situacijama, odnosno onda kada nema nimalo poštovanja humanitarnih standarda. Bit ovih njihovih stavova jeste ideja koja zagovara proširenje glavne svrhe UN, kao i zadatke zaštite ljudi. Vezano za to, oni također zastupaju stav da treba jednako vrjednovati zaštitu ljudskih prava i unapređenje, sa očuvanjem međunarodnog

mira i sigurnosti, pa time i odgovornost i briga za šticeenje prava čovjeka postaje dijelom legalne uloge i svrhe UN.

Kroz intervjuje koji su obavljani u svrhu ovog rada postavljeno je i pitanje da li smatrate da su moderne humanitarne intervencije opravdale svoju svrhu i namjeru i da li su imale iskrenu posvećenost ljudskim pravima i demokratiji, a kao odgovor od profesora Brendana Howe-a sam dobila da UN smatraju Kambodžu i Istočni Timor kao poster djece za humanitarnu intervenciju. U oba slučaja ubijanje je prestalo i uspostavljena je stabilna vlada. Ali u Kambodži je srušena demokratija, pa u oba slučaja i dalje postoji zabrinutost za ljudska prava. Smatra da ljudska sigurnost treba da bude opravdavajući kriterijum, a ne ljudska prava ili demokratija. Dio problema sa zapadnim intervencijama je to što su oni tvrdili da zagovaraju demokratiju i (zapadne liberalne individualističke koncepcije) ljudskih prava. Stoga, čak i ako se radi o iskrenom opredjeljenju, često se od samog početka smatralo da nemaju legitimitet. U kombinaciji s nedostatkom brige za jus post bellum, postoji ozbiljan problem vjerodostojnosti mnogih intervencija. Savremene ruske intervencije u svom bliskom inostranstvu, uprkos upotrebi humanitarnog jezika i opravdanja, još više nemaju legitimitet.

Historijski gledano, tokom Hladnog rata bio je slučaj da su se intervencije pokretale zbog strateških, političkih i ekonomskih ciljeva, a ova realistička razmišljanja i dalje igraju ulogu u savremenom operativnom okruženju. Međutim, Kosovo nije ispunilo nijedan od ovih interesa. Zaista, po prvi, a možda i jedini put, Clinton je pokušao da konstruiše opravdanja od nacionalnog interesa za humanitarnu intervenciju, a ne obrnuto, tvrdeći *da djelujemo kako bismo spriječili da bure baruta eksplodira u srcu Evrope koje je eksplodiralo dva puta ranije sa razornim posljedicama i da je zaštita ljudskih prava u središtu nacionalnog interesa SAD-a*. Sada izgleda da imamo situaciju u kojoj su nacionalni interes i humanitarni uslovi neophodni uslovi za intervenciju, ali ni jedno ni drugo više nije dovoljno. Vojna akcija SAD i njenih saveznika imala je nekoliko ciljeva. Prvi cilj bio je pokazivanje NATO-ove ozbiljnosti da sačuva univerzalne vrijednosti i mir, ali i suprotstavljanje agresiji. Također, cilj je bio stopirati Miloševićev masakr nad civilnim stanovništvom, te sankcionisati ga. Treći cilj je onesposobljivanje i smanjenje srpskih vojnih kapaciteta tako da Srbija dalje ne bi bila u mogućnosti da vodi rat. Pored ovoga, također jedan od povoda reakcije na etničko čišćenje na Kosovu je i američka težnja ka očuvanjem dobrih odnosa sa islamskim zemljama, ali isto tako i jačanje američke politike. Na

primjeru Kosova dužnost međunarodne zajednice da prevenira je izostala. Nakon operacije NATO-a, u Saveznoj Republici Jugoslaviji došlo je do pokretanja debate o dva bitna pitanja koja su vezana za humanitarne intervencije, a to su pitanje o pravnom statusu jednostranih humanitarnih intervencija bez saglasnosti Vijeća sigurnosti Ujedinjenih naroda i pitanje o primjeni međunarodnog humanitarnog prava na humanitarne intervencije. Što se tiče Libije, američki cilj, ali i cilj međunarodnog kapitala je demokratizacija Bliskog Istoka i Sjeverne Afrike. Promjene na Bliskom Istoku oduvijek su bile borba za prirodna bogastva, ali i zauzimanje strateški važnih vojnih odredišta. Zato je izmjenjena režima u Libiji ustvari zbacivanje jedne od tri samostalne vlasti u širem području, ali i borba za prirodna bogatstva kojima SAD dodatno utiče na politiku EU. Otkad su počeli sukobi u Siriji, SAD su stale na stranu pobunjenika, odnosno onih koji su se borili protiv režima sirijskog predsjednika. U Siriji, kao i svugdje drugo, Amerikanci su se uključili na način da su igrali ulogu policajaca na globalnom nivou, sa ciljem da šire liberalnu demokratiju. Ipak, Sirija je bila još jedno mjesto gdje baš i nisu bile usklađene politike koje su oni provodili sa načelima za koja su se zalagali. SAD su pobunjenicima pružile pomoć i podršku pa su i slale svoje snage za pomoć u borbi. Ipak, nisu postigli značajnije rezultate. Zemlje kao što je Turska i Saudijska Arabija, svejedno su konstantno kritikovale i bile protiv al-Assada. Turska je izvela dvije antiterorističke operacije, a treća pod nazivom „Izvor mira” izvedena je 9. oktobra 2019. godine kad su se SAD povukle iz Sirije. Cilj je bio uspostavljanje mira i sigurnosti u regiji. Isto tako, željeli su uništiti teroristički koridor koji je bio južno od granice sa Turskom. Bez obzira što su saveznici pružali podršku u vidu dopremanja oružja, te slanja nekog broja vojnih snaga, to ipak nije bilo dovoljno za postizanje nekog većeg uspjeha. Američka politika prema ratu u Siriji je nekako bila suzdržana, pa je kao takva omogućila jačanje vladajućeg sistema, te isto tako i intervenciju Rusije. Rusija se mudro priključila ratu onog momenta kada je al-Assadu bilo najteže što je pokazalo svijetu da ipak jeste nositelj vlasti u Siriji. Jedan od razloga tome je što je za Rusiju bilo nedopustivo da dozvoli al-Assadovo skidanje sa vlasti, obzirom da je on njihov dugogodišnji saveznik. Vladimir Putin je tvrdio kako im je primarni cilj da unište Islamsku državu i da svoje napade usmjeravaju na položaje koje kontroliše ta grupa, ali ipak su napadali i opoziciju. Na kraju se može zaključiti da je Rusija uspjela da ostvari svoj cilj. Na temelju realističkog pojma, nacionalni interesi se usko definišu kao zbroj materijalnih i sigurnosnih interesa jedne nacije. Moralisti zastupaju veoma nisko mišljenje prema nacionalnom interesu jer ga izjednačavaju sa ličnim interesima i

sebičnošću. Provođenje ličnog i nacionalnog interesa zanemaruje interese drugih, a to se nikako ne treba zanemariti. Sami rezultati humanitarnih intervencija prvo se gledaju kroz broj žrtava. Kao najuspješniji rezultat trebalo bi da se broji onaj sa najmanjim brojem žrtava, ali realnost je ipak malo drugačija. Kao rezultati, uglavnom se na prvo mjesto često stavljaju oni kolika je na kraju bila korist onih koji su sproveli humanitarnu intervenciju na određenom području.

VI Bibliografija

Knjige

1. A team of academic and practicing lawyers, „*Oxford dictionary of Law*”, Oxford University press, 2003.
2. Čosudovski, M. „*Globalizacija siromaštva i Novi svetski poredak*”, artist, Beograd, 2010.
3. Harrop Martin, Hague Rod, „*Coparative government and politics*“, UK 2003.
4. Hartmann, Florence, Milošević, „*Dijagonala luđaka*”, Nakladni zavod Globus, Rijeka/Zagreb, 2002.
5. Haushofer K., „*Geopolitica delle Pan-Idee, Nuove Idee*”, Roma 2006.
6. Seizović Zarije, „*Međunarodno humanitarno pravo*“, Dobra knjiga Sarajevo, 2016.
7. Simmons Beth, Steinberg Richard, „*International law and international relations*”, Cambridge University Press, New York, 2006.
8. Verwey Will, „*Humanitarian intervention in the 1990 and beyond*“, London 1992.

Članci

1. Bellamy Alex, „*Motives, outcomes, intent and legitimacy of humanitarian intervention*”, *Journal of Military Ethics*, 2007.
2. Chris Brown, in: John Baylis and Steve Smith (eds), „*The Globalization of World Politics – An introduction to International Relations*“, New York Oxford University Press, 2008.
3. D. Sheffer, *All the Missing Souls* , „*A Personal History of the War Crimes Tribunals*”, Princeton University Press, 2012.
4. Enabulele A.O. „*Humanitarian intervention and territorial sovereignty: the dilemma of two strange bedfellows*”, *The International Journal of Human Rights*, 2010.
5. Fiot Daniel, „*Realist Thought and Humanitarian Intervention*”, *The International History Review*, 2013.
6. G. Toal, „*Critical Geopolitics*“, Routledge, London 2005.
7. H. McCoubrey, „*International Humanitarian Law and the Kosovo Crisis*”, *The International Journal of Human Rights* 2000.
8. Hehir Aidan, „*NATO’s „Humanitarian intervention in Kosovo: Legal Precedent or Aberration?”*” *Journal of Human Rights*, 2009.
9. Holzgrefe, J. L. - Keohane, eRobert O., „*Humanitarian Intervention: Ethical, Legal and Political Dilemmas*“, Cambridge University Press, Cambridge, London, 2003.

10. Malanczuk Peter, „*Humanitarian intervention and the Legitimacy of the Use of Force*”, Amsterdam: Het Spinhuis – University of Amsterdam, 1993.
11. Nicholas J. Wheeler and Alex J. Bellamy, „*Humanitarian Intervention and World Politics*”, in: John Baylis and Steve Smith (eds), „*The Globalization of World Politics – An introduction to International Relations*”, sec. edition, University Press, Oxford, 2001.
12. Parekh Blikhu, „*Rethinking Humanitarian Intervention*”, *International Political Review* 1997.
13. Pavel Carmen, „*Alternative agents for humanitarian intervention*“, *Journal of Global Ethics*, 2010.
14. Pattison James, „*Legitimacy and Humanitarian Intervention: Who Should Intervene?*“, *The International Journal Of Human Rights*, 2008.
15. Sellers, Mortimer, „*The Legitimacy of Humanitarian Intervention Under International Law*”, *International Legal Theory*, 7, 2001.
16. Teson Fernando, „*Humanitarian intervention: Loose ends*”, *Journal of Military Ethics*, 2011.
17. Verwey Will, „*Humanitarian intervention in the 1990 and beyond*“, London 1992.
18. Vincent R. John, „*Nonintervention and International Order*”, *The American political Science Review*, Vol 71, No3, September 1977.
19. Thomas Franck and Nigel Rodley, „*Humanitarian Intervention and World Politics*”, in: John Baylis and Steve Smith (eds), *The Globalization of World Politics – An Introduction to International Relations*”, sec. edition, University Press, Oxford, 2001.
20. Walling Carrie, „*Human rights, Norms, State Sovereignty and Humanitarian Intervention*”, Johns Hopkins University Press, 2015.
21. Weiss, Thomas G. - Hubert, Don, „*The Responsibility to Protect: Research, Bibliography, Background*“, International Development Research Centre, Ottawa, 2001.

22. Zia Muhammad Hassan, „*The Dilemma of Humanitarian Intervention*“, Center for promoting ideas, USA, 2016.

Web stranice

1. <https://www.icrc.org/eng/war-and-law/overview-war-and-law.htm>
2. <https://www.bbc.com/serbian/lat/svet-56403042>
3. <https://www.middleeasteye.net/fr/news/russia-starts-establish-permanent-presence-its-syrian-bases-590935799>
4. <https://www.aa.com.tr/ba/operacija-izvor-mira/infografika-bilans-operacije-izvor-mira/1614999>
5. <https://www.jutarnji.hr/vijesti/svijet/clinton-na-kosovu-sam-otkrio-svoj-kip-2863952>
6. <https://www.consilium.europa.eu/hr/policies/syria/>
7. <https://www.tportal.hr/vijesti/clanak/nakon-10-godina-rata-u-siriji-un-zali-sto-posredovanje-nije-uspjelo-20210315>
8. <https://www.aa.com.tr/ba/svijet/infografika-jedanaest-godina-od-po%C4%8Detka-gra%C4%91anskog-rata-u-siriji/2535621>
9. <https://www.politikaplus.com/novost/104601/basar-al-asad-ponovno-izabran-sa-887-posto-glasova>
10. <https://www.aa.com.tr/ba/svijet/sad-slu%C5%BEbeno-proglasio-da-je-vojska-mijanmara-po%C4%8Dinila-genocid-nad-rohingya-muslimanima/2541627>
11. <https://www.dw.com/hr/%C5%A1to-biste-trebali-znati-o-progonu-rohinja-u-mijanmaru/a-40405391>
12. <https://www.cns.ba/vijesti/2017/09/10/genocid-nad-rohinjama-jos-jedna-srebrenica/>
13. <https://www.nkp.ba/protesti-u-londonu-u-mijanmaru-se-provodi-tihi-genocid-kao-u-bih/>
14. <https://balkans.aljazeera.net/news/world/2021/10/18/powellova-doktrina-sve-ili-nista-bosni-je-donijela>
15. <https://www.novolist.hr/novosti/svijet/is-preuzeo-odgovornost-za-napad-u-maliju-u-kojem-je-poginulo-49-poginulih-vojnika>
16. <https://www.media.ba/bs/istrazivacko-novinarstvo-novinarstvo-novinarstvo/paradigma-nato-intervencije-u-bih>
17. <https://www.dw.com/hr/deset-godina-od-intervencije-nato-a-u-libiji/a-56918506>
18. <https://irmo.hr/novosti/arapsko-proljece-desetljece-nakon-pocetka-revolucije/>
19. <https://www.vreme.com/svet/rasna-linija-razdvajanja/>
20. <https://www.dw.com/hr/silovanje-kao-strategija-u-sudanu/a-49134855>
21. <https://www.dw.com/sr/sudbine-dece-vojnika-i-njihovih-%C5%BErtava/a-16386373>
22. <https://sic.ba/esej/haris-imamovic-od-revolucije-do-intervencije/>
23. <https://punkufer.dnevnik.hr/galerija/zanimljivosti/2-zemlje-na-balkanu-koje-su-bivse-americke-predsjednike-pretvorile-u-turisticku-atrakciju---613880.html/61920196/613880>
24. <https://www.hrw.org/reports/2000/nato/Natbm200-01.htm>
25. <https://balkans.aljazeera.net teme/2020/7/6/kako-je-donesena-odluka-o-vojnoj-intervenciji-u-bih>

26. <https://www.klix.ba/vijesti/bih/cia-turska-je-bila-najveci-zagovarac-vojne-intervencije-u-bih/131002045>
27. <https://www.telegram.hr/politika-kriminal/na-kosovu-su-blago-opsjednuti-billom-i-hillary-clinton-postavljaju-im-kipove-a-po-njima-imenuju-ulice-i-ducane/>
28. <https://www.lowyinstitute.org/the-interpreter/r2p-idea-whose-time-never-comes>
29. <https://www.icrc.org/eng/war-and-law/overview-war-and-law.htm>

Ostalo

1. Povelja UN-a
2. Rezolucije Vijeća sigurnosti UN-a

VII Prilozi

Za potrebe ovog magistarskog rada, na temu *Motivi, namjere i rezultati savremenih humanitarnih intervencija*, rađeni su intervjui sa nekoliko stručnjaka iz oblasti humanitarnih intervencija, međunarodnih odnosa i sigurnosti. Imali su više opcija kako da odgovore na postavljena pitanja, odabrali su odgovarati usmenim putem. Odgovori su dobiveni od dva stručnjaka:

1. O'Connel Marry Ellen - Robert and Marion short professor of Law and Research Professor of International Despute Resolution
2. Howe Brendan - professor of International relations and Acting Dean at the Graduate School of International studies, Ewha Womans University

Pitanja su bila sljedeća:

1. When it comes to modern humanitarian interventions, what do You think is the most important task of sovereign states?
2. What are the most common consequences for relations between countries after modern humanitarian interventions?
3. The authors of many critiques evaluate military actions as an excuse for realizing strategic, geopolitical and economic interests. What is Your opinion?
4. Do you think that modern humanitarian interventions have justified their purpose and intention and have they had a sincere commitment to human rights and democracy?

Biografija kandidatkinje:

Ime i prezime: Emina Aščalić

Datum i mjesto rođenja: 09.09.1995., Visoko

Prethodno obrazovanje: Gimnazija „Visoko“, Visoko, Fakultet političkih nauka u Sarajevu –
odsjek Međunarodni odnosi i diplomatija (diplomirala na bachelor nivou 2019. godine)

Kontakt telefon: 062/905-551

Mail: emina0798@gmail.com

Naziv odsjeka i/ili katedre: Sigurnosne i mirovne studije
Predmet: /

IZJAVA O AUTENTIČNOSTI RADOVA

Ime i prezime: Emina Aščalić
Naslov rada: Motivi, namjere i rezultati savremenih humanitarnih intervencija
Vrsta rada: Završni magistarski rad
Broj stranica: 65

Potvrđujem:

- da sam pročitao/la dokumente koji se odnose na plagijarizam, kako je to definirano Statutom Univerziteta u Sarajevu, Etičkim kodeksom Univerziteta u Sarajevu i pravilima studiranja koja se odnose na I i II ciklus studija, integrirani studijski program I i II ciklusa i III ciklus studija na Univerzitetu u Sarajevu, kao i uputama o plagijarizmu navedenim na web stranici Univerziteta u Sarajevu;
- da sam svjestan/na univerzitetskih disciplinskih pravila koja se tiču plagijarizma;
- da je rad koji predajem potpuno moj, samostalni rad, osim u dijelovima gdje je to naznačeno;
- da rad nije predat, u cjelini ili djelimično, za stjecanje zvanja na Univerzitetu u Sarajevu ili nekoj drugoj visokoškolskoj ustanovi;
- da sam jasno naznačio/la prisustvo citiranog ili parafraziranog materijala i da sam se referirao/la na sve izvore;
- da sam dosljedno naveo/la korištene i citirane izvore ili bibliografiju po nekom od preporučenih stilova citiranja, sa navođenjem potpune reference koja obuhvata potpuni bibliografski opis korištenog i citiranog izvora;
- da sam odgovarajuće naznačio/la svaku pomoć koju sam dobio/la pored pomoći mentora/ice i akademskih tutora/ica.

Mjesto, datum
Sarajevo, 05.09. 2022.

Potpis

Emina Aščalić